41

arkadaş kitaplar

fikret otyam

CAN ARKADAŞ

ÇOCUK KİTAPLARI

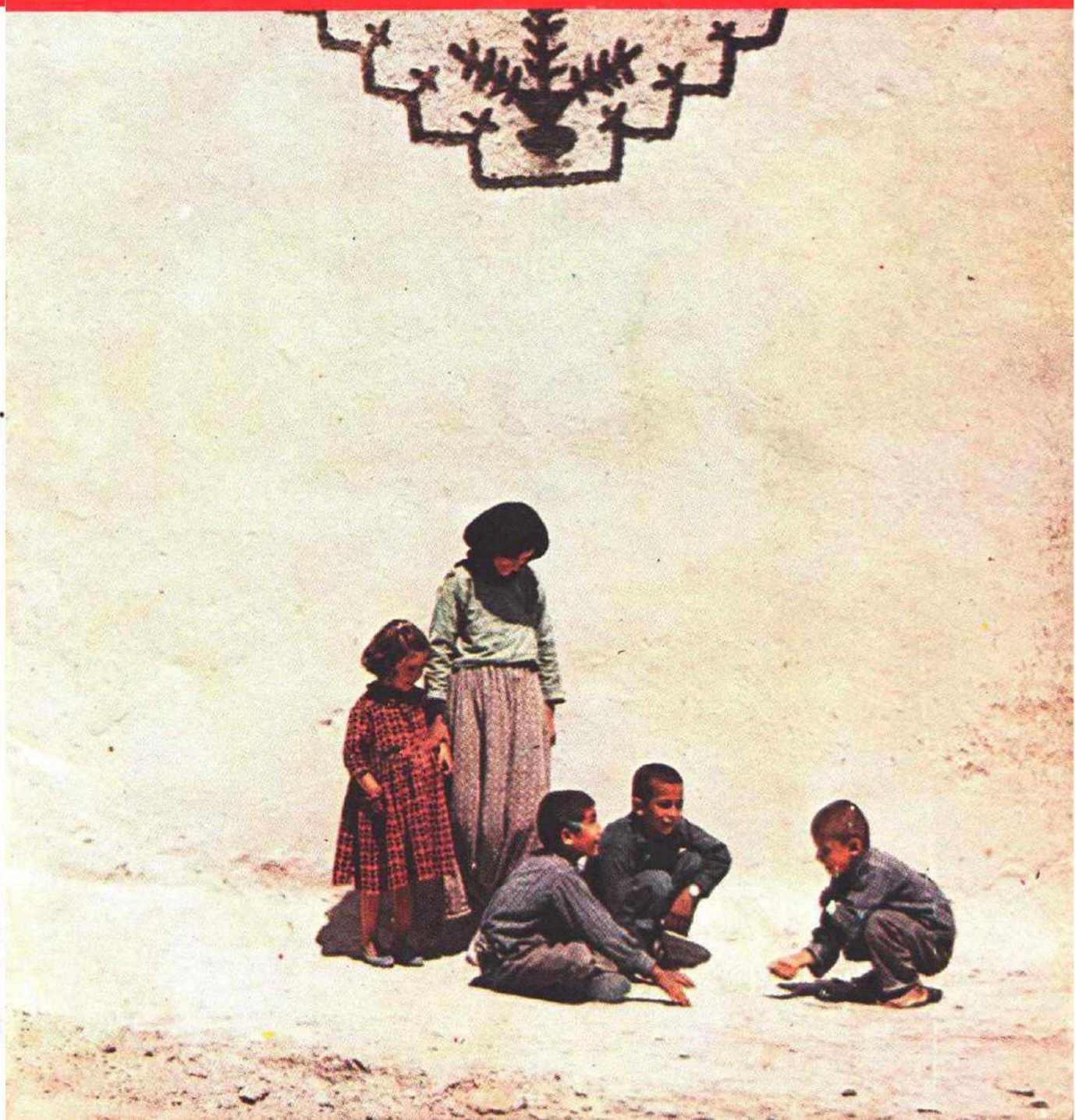

FİKRET OTYAM ● CAN ARKADAŞ

CAN ARKADAŞ

arkadaş kitaplar 41

ARKADAŞ KİTAPLAR
Cem Yayınevi Çocuk Dizisi
Ankara Caddesi 40, kat 2, Cağaloğlu
İSTANBUL

Basıma hazırlayan: Erdal Öz / Dizim ve prova: İshak Basımevi / Ofset basım: Batur Basımevi / Ofset renk ayrımı: Tez Ofset / Ciltleme: Aytaç Ciltevi / Birinci basım: 1976 / İkinci basım: 1977

fikret otyam

CAN ARKADAŞ

bir çocuk romanı

Resimleyen
FİKRET OTYAM

Çocuklar için yazmanın sayısız güçlükleri var. Herkesin başaracağı bir iş değil. Birçok usta yazarımız, çocuklar için de kitaplar yazmaya başladı. **Arkadaş Kitaplar,** bu başarılı örnekleri ardı ardına yayımlamakla, yerli bir çocuk edebiyatının ilk temel taşlarını atmış oluyor. Çocuklar için yazmayı hiç düşünmemiş usta yazarlarımızı bu yolda kitaplar yazmaya özendirmek bile, Arkadaş Kitaplar için en azından bir övünç kaynağı oluyor. İşte size usta işi bir yeni çocuk kitabı daha. **Fikret Otyam,** yılların bu usta gazetecisi, bu usta röportaj yazarı, Arkadaş Kitaplar için ilk kez bir çocuk romanı yazdı. **Can Arkadaş** adlı bu kitabı okumaya başlayınca, elinizden bırakamayacaksınız. Doğa ve insan sevgisiyle dolu bu sürükleyici roman, bir solukta okunacak üstün bir çocuk romanı. Özellikle ortaokul çağındaki çocukların severek okuyacaklarını sandığımız Can Arkadaş'la, yurdumuzda gelişmeye başlayan çocuk edebiyatının unutulmaz örneklerinden birini daha sunmuş oluyoruz. Üstelik kitaptaki resimler, fotoğraflar da, aynı zamanda usta bir ressam ve usta bir fotoğraf sanatçısı olan yazara ait.

NEDEN ÖLDÜRMELİ SEVMELİ DEĞİL?

Tüfekli adam birden durdu.

Aradığını görmüştü.

Elindeki silahını yavaşça kaldırdı, dipçiğini omuzuna iyice yerleştirdi.

Nişan aldı.

Parmağını tetiğe getirdi.

Günlerden beri yağan kar, üzüm bağlarının derin çukurlarını doldurmuştu yer yer. Karların üzerinde, kurumuş bağ çubukları, yılanlar gibi dolanıktı birbirine.

Tüfekli adamın iki üç günden beri aradığı canlı, kurumuş üzüm bağının çubukları arasındaydı, karlarda oynuyordu keyifle.

Tüfekli adam, silahını yeniden sıkıca kavradı, kafasını eğdi, iyice nişan aldı, parmağını tetiğe getirdi. Hedefi karşısındaydı artık. Karların arasında sevinçle sıçrıyor, zıplıyor, burnunu karlara sürtüyor, yaşamının tadını çıkarıyordu kendince. Adam da daha iyi nişan almak için dikkatle izliyordu karşısındakini. Nişan aldı, tam tetiğe dokunacağı sırada indirdi silahını aşağıya doğru. Soğuğa karşın, alnında biriken boncuk boncuk terleri sildi elinin tersiyle.

«Yapamayacağım...» diye geçirdi içinden. «Yapamayacağım... Neden öldürmeli, sevmeli değil? Neden öldürmeli? Ne suçu var buncağızın? Ama, ölmesi gerek... Ölmesi. Bunu da biliyorum...»

Tüfeğini yeniden kaldırıp nişan aldı, Tetiğe dokunuyordu ki, silahını yine hırsla indirdi yere.

Alnında biriken terleri bir daha sildi, bir kararsızlık, bir acıma içindeydi.

«Yapamayacağım... Yapamayacağım... Biliyorum, yapmam gerek... İyi ama, neden öldürmeli, sevmeli değil? Var mı başka çıkar yol? Varsa bile, ben bilemiyorum... Bunun ölmesi, ortadan

kalkması gerek...»

Sonra birden silahını kaldırdı, nişan aldı ve...

Ve tetiğe dokunur dokunmaz, karlar altındaki koca üzüm bağı gümbürtüyle inledi, adam tetiğe yeniden dokundu, çiftenin iki fişeğinin içindekiler ardı ardına hedefi buldu!. Beriki önce bir sıçradı, takla attı, bağırdı acı acı, debelendi, sonra üzüm bağlarının kuru çubukları arasında kayboldu...

Adam, gözünde biriken yaşları tutamadı.

Ağlıyordu koca adam.

Kaldı bir süre oldu yerde. Ayakları tutulmuştu sanki. Sonra ağır ağır yürümeye başladı. Kocaman, çizmeli ayakları kara bastıkça gıcırdıyordu kar.

Adam ilerledikçe kocaman kocaman izler kalıyordu ak karlar üzerinde.

BU ADAM

Bu adam istemeyerek kime ateş etti? Neden ateş etti?

Neden kıydı bir cana?

Önce, bu kitaptaki kişileri tanıtayım, sonra anlatırım kime ve neden ateş ettiğini.

FERTEK

Sarı beyaz tüylü bir sokak köpeği. Çok ama çok yavru yapan bir köpek.

LORTOP

Fertek'in erkek yavrusu. O da sarılı beyazlı, sarkık kulaklı.

TEK

Cinsinin güzeli, gerçek bir kurt köpeği.

HAVVA

Öksüz bir köylü kızı. Beş altı yaşlarında.

DADI TEYZE

Kara derili bir ihtiyar teyze. Çok güzel masallar anlatır.

EBİŞE BACI

Yaşlı bir teyze. Bu da çok güzel yemekler, çörekler, börekler yapar.

OSMAN

Ebişe Bacı'nın tembel, çalışmaz, hayırsız oğlu.

TÜFEKLİ ADAM

Kasan Hasan'ın oğlu. Adını bilmiyorum.

Ve bütün bunları size anlatacak olan BEN.

Ben kimim? Kim olduğum önemli değil. Bir çocuk. Sizler gibi bir çocuk işte.

Kitapta başkaları da var: Çocuklar, babalar, anneler, kardeşler, komşular.

Başı boz dumanlı dağların eteğinde bir kasaba bizim kasabamız. Orada biz çocuklar için her şey var.. Irmaklar, bağlar, bahçeler. Bineceğimiz eşekler, oynayacağımız köpekler, hayvanların bacak kemiklerinden çıkan «aşık»ları verecek

kasap amcalar. Kuş lastiği ile avlayacağımız Delice, Serce, Karga, Sığırcık kuşları. Bağlarda bahçelerde erikler, kayısılar, dutlar, elmalar.

Köylü amcalar. Onların kendi yöntemleriyle tutup getirdikleri ve çok az bir paraya sattıkları Tilki, Kurt, Keklik ve kimi zaman Ayı yavruları; zaman zaman başımıza işler açan, dert olan. Bakımları dert olan Kurt, Tilki ve Ayı yavruları. Bahçelerimizde tavuklar, horozlar, ördekler, kazlar. Irmaklar, coşkuyla akan, kimi yerde durgun gölekler yapan ve içinde balıklar, «Kara Balık»lar, kılçıklı, sert derili, ama lezzetli, kimi kez oltayla, kimi kez büyüklerin attığı «serpme ağ» ile yakalanan, tutulan Kara Balık'lar.

En sevdiğimiz, hoşumuza gelen yiyecekler, ekmek üzerine sürülmüş yoğurt; «çerçi» denilen gezginci satıcıların, bir kuruş karşılığında ceplerimizi doldurduğu «kırık leblebi», ipe dizilmiş, bilyadan küçük on para'lık elvan elvan renkli şeker. Kuru üzüm, kuru kayısı, kuru erik. Kümesten aldığımız yumurtalar, unla karıştırıp yağda kızarttığımız yumurtalar, nar gibi kızarık domatesler, lahana,

lahananın en dipteki kütür kütür yaprakları. Yazları «Kar şerbeti». Yüce dağ kuytularından getirilip bardağa doldurulan kar ve üzerine dökülen boyalı şerbet.

İşte, biz çocukların dünyası.

Haaa, bir de «Eski Hamam». Zamanla toprağa gömülmüş kubbelerini yabanıl otların bürüdüğü. İçinde biz çocukları alıp kanlarımızı emeceği söylenen yarasalar ve başıboş köpekler; ağızları salyalı, boş boş bakışlı, sıska, karınları göçük her cins köpek, çoğu zaman birbirleriyle boğuşan, birbirlerini parçalayan. Gitmemiz, oradan geçmemiz engellenen, tenbihlenen «Eski Hamam» kalıntısı.

Köpeği olmayan çocuk yok aramızda. Herkesin bir iki köpeği var. Bizlerin yanından ayrılmayan, bizimle koşan, bizimle suya giren, bağlarda, dağlarda oynaşan, kimi kez bizimle gülen, bizimle ağlayan köpekler, köpeklerimiz.

Üç köpeğim oldu. Sırasıyla Fertek, onun yavrusu Lortop ve anlatması zor güzellikte, bir kurt köpeği : Tek.

FERTEK KÖYE GÖNDERİLİYOR

Babam dedi ki :

«Bu Fertek çok yavru yapıyor, nasıl bakabiliriz bunca yavruya? Hepsi birbirinden güzel, güzel ama, olanağımız yok hepsini evde barındırmaya. Yavrularına bakacak kimseleri nereden bulacağız her yıl? Karar verdim, onu çok uzak bir köyde oturan tanıdığıma göndereceğim.»

Donup kaldık.

Neyleriz Fertek'siz?

Kız kardeşim yutkundu önce, sonra zorlayarak tuttuğu gözyaşı pat edip indi kara gözlerinden. Bunu görünce ben de dayanamadım. Ağlayarak cevap verdim babama :

«Biz Fertek'siz neyleriz babam? Gönderme onu. Bizi köpeksiz koma. Biz bakarız yavrularına. Biraz büyüyünce veririz yavrularını arkadaşlarımıza, koma bizi Fertek'siz. Onunla büyüdük biz. N'olur baba, gönderme onu.»

Kardeşim, babamın bacaklarına sarılmış, ağlıyor ve sesleniyor :

«Gitmesin Fertek. Gitmesin, n'olur gitmesin Fertek.»

Uzun ve sarılı, beyazlı tüylü, sarkık kulaklı, boncuk gözlü Fertek, başına gelecekleri anlamış gibi sokuldu bizlere. O minicik parlak burnu, sürekli pırıltılı o minicik burnu daha bir parlıyor gibi geldi bizlere ve boncuk gözleri.

Ertesi gün de ağladık.

İki al atın çektiği arabada, delikler açılmış bir çuvalın içinde Fertek çırpınıyor, ulumuyor da, ağlıyor sanki!.

Babamın köylü arkadaşı, «Ağlamayın bebeler,» dedi. «Ağlamayın, köpeğinize çok iyi bakacağım. Yazın köyümüze geldiğiniz zaman, ona nasıl iyi baktığımı göreceksiniz; ağlamayın artık.»

O, «Ağlamayın bebeler, ağlamayın çocuklar,» dedikçe, biz iki kardeş daha

çok ağladık, çünkü Fertek, gerçekten gidiyordu. Çuvalın içinden çıkmaya çabalıyor, sanki «Bırakmayın beni, bırakmayın, göndermeyin» diyordu; kimi zaman havlayarak, kimi zaman inleyerek. Ama, o kocaman atların, al atların çektiği araba, evimizin önünden takırtılarla yola koyuldu. Arabanın tekerlerine geçirilmiş demirler, taşlı yolda acımıza katılırcasına gürütüler çıkarıyordu.

O gece düşümde Fertek'i gördüm. Kardeşim de görmüş.

Fertek köye geldi, çuvaldan çıkarıldı. Bakındı çevresine; şaşkındı, acılıydı. Koyunları kuzuları, kurtlardan koruyan o kocaman çoban köpekleri, bu parlak tüylü, parlak burunlu, bu boncuk, gözlüyü görünce saldırıverdiler üzerine, çullandılar birden! Kurtlar, çoban köpeklerinin önce boyunlarına saldırır, boğmak için. Bu nedenle çoban köpeklerinin boyunlarına, parmak büyüklüğünde sivri demirler olan tasmalar takarlar, kurtların ağzını parçalasın, kurt ısıramasın diye. Fertek de tıpkı kurt gibi, boğazlarına saldırdı çoban köpeklerinin, o minicik ağzıyla. O minicik güzelim ağzı, parçalandı, al-

landı.

«Yemeyin! Yemeyin! İmdaaaaaat! Fertek'i yiyorlar! Yemeyin! Yemeyin! Yemeyin!..»

Kendimi birisinin kucağında buldum. Anam, anam almış kucağına, «Korkma, korkma,» diyordu. «Fertek falan yok. Ferteği kimse yemiyor. Korkma.»

Babam da uyanmış. «Korkma. Düş gördün.»

Bakındım çevreme. Ne Fertek var, ne de onu parçalayan, yiyen koca ağızlı, koca pençeli, boyunları dikenli tasmalı çoban köpekleri!

Anam, yatağıma yatırdı yeniden, örttü üzerimi. Cibinliğin içine baktı, sivrisinek var mı diye. Sonra, cibinliğin uçlarını yatağın altına iyice sıkıştırdı. «Uyu,» dedi.. «Uyu, korkma artık, bak düş gördün.»

Kasabamızın dışında kocaman bir bataklık var. İri iri kamışların, bataklık bitkilerinin birbirine dolandığı, karıştığı bir bataklık. Bataklığa yaklaşmak biz çocuklara yasak. Bataklık korkunç, bataklık tuzak. Koca koca mandaları, inekleri yutuyor bu bataklık. Hayvanlar giriyor

bataklığa, sonra çıkamıyor. Çıkmak için çabaladıkça, daha, daha batıyor ve yavaş yavaş gömülüyor bu bitkili çamurlara. Bir iki kabarcık, fokurdama, sonra derin bir sessizlik.

Korkarız bu bataklıktan. Bataklıkta daha neler neler var. Kocaman sinekler var, sivrisinekler, kanatları benekli. Uzun bacaklı, arkaları kalkık, şiş karınlı sivrisinekler. Biliriz ki bu Anofel sivrisineğidir. Sıtma yapar sokunca. Pis sivrisinek, çocuk, büyük, kadın erkek demeden hasta eder. Bataklıktan korktuğumuz kadar korkarız bu Anofel sivrisineğinden. Geceleri, sokmasın, ısırmasın diye cibinlikler içinde yatarız. Cibinlik yatağın üzerine asılır, incecik, tül gibi kumaş, uçları yatağın altına sıkıştırılır, .giremez sinek, sinekler. Kasabanın ve köylerin yoksulları cibinlik alamaz, yaptıramaz, yaptıramaz da sokar bu Anofeller. Sonra hastalanırlar. Önceleri bir üşüme başlar. İnsan kat kat yorgan, yastık, halı kilim koysa üzerine, yine üşür!. Üşür, titrer insan zangır zangır, sonra bir ateş başlar, yanar insan, ağzı burnu uçuklar, derken ter basar. İki üç günde bir gelir bu haller sıt-

malılara... İnsan yemeden içmeden kesilir, hele çocuksa, karınları şişer, ipince olur çocukların bacakları, halsiz düşerler yoksul köylü çocukları, hele ilaç alacak paraları da yoksa, tamam.

Irmağın kıyısında kocaman bir ev var. İki doktor amca oturur burada. Sıtmalılara parasız ilaç verir. Bi acı ki bu ilaçlar, kinin diyorlar. Bize de yutturuyorlar bu ilaçtan, sıtma tutmasın diye. Bir gün şapkaları çok komik amcalar geldi kasabamıza. Bataklığın oraya gittiler, bizler de takıldık arkalarına, ama uzaktan baktık yaptıkları işe. Bataklığın kıyısını falan ölçtüler. Birisi dedi ki :

«Biz bu bataklığı kurutacağız. Kanallar açacağız, sularını ırmağa akıtacağız. Sular akınca burası kuruyacak, sizleri ısıran sinekler artık burada yuva yapamayacak, sıtma hastalığı da olmayacak.»

Ben de dedim ki :

«Amca. Haniii pembe renkli kurutma kâğıdı var ya, hani mürekkepli kalemle yazı yazınca üzerine bastırır da mürekkebi kurutur. İşte o pembe kurutma kâğıtlarından çok çok alın, ama çok alın,

öyle kurutun burayı.»

Böyle deyince, adamlar bir gülmeye, bir gülmeye başladılar ki, utandım. Bir tanesi:

«Anlaşılan sen çok akıllı bir çocuksun,» dedi.

Böyle deyince ötekiler yine gülmeye başladılar. Bu kez bir başkası:

«Gülmeyi kesin!» diye tersledi onları. «Çocuk aklı işte, ne var gülecek? Kurutma deyince aklına bu gelmiş.»

Sonra adamlardan bir tanesi karınlarımıza baktı, eliyle karınlarımıza bastırdı:

«Bunların hepsinin dalağı büyük, sıtmalı bunlar,» dedi.

Bir çantadan ilaç verdi. Üzerleri şekerliydi bu ilaçların. Kininin, bu acı ilacın üzerine, çocuklar kolay yutsun diye şeker geçirmişler.

Yine birgün artlarına takılıp gittik. Bir yığın insan geldi oraya. Kazmalar, kürekler, el arabaları... Beyaz beyaz çadırlar kurdular. Başladılar kazmaya. Upuzun kazdılar, taaa ırmağın oraya kadar. Başka yerden de başka adamlar kazdılar. Günlerce, aylarca.

Babam, Fertek'in beş yavrusunu dağıttı. Bir tane kaldı. Sapsarıydı tüyleri. Burnu tıpkı Fertek'in burnu gibiydi, ıslak. Gözleri de Fertek'inki gibiydi, mavi bir boncuk. Kulakları da sarkık. Babam bu yavruyu aldı eline, şöyle bir havaya kaldırdı:

«Bu erkek,» dedi. «Bakalım bu da Fertek gibi akıllı olacak mı? Haydi bakalım, bu yavru sizin. Fertek'in yerine. İyi bakacaksınız. Terbiyeli bir köpek yapın bunu.»

Bir sevindik, bir sevindik ki sormayın.

Adını Lortop koyduk. Niye Lortop dedik? Bilmem. Birisi uydurdu Lortop diye, adı, Lortop kaldı..

Çabuk büyüdü Lortop, büyüdükçe anasından güzel oldu ve biraz daha büyücek.

Yere bir halıcık serdik mi Lortop hemen başlıyor oynamaya. Yerlerde kıvranıyor, takla atıyor. Bizler de el çırpıyoruz. Lortop, oldu bu oyuncu.. Bir de fotoğraf çektirmeyi seviyor Lortop. Eve fotoğrafcı gelip de makinasının ayaklarını açıp makinasını yerleştirdi mi, Lortop hemen geliyor, en öne ya yatıyor, ya da oturuyor uslu uslu. Bizim evde bir gramafon var, kapağının içinde bir resim, gramafon dinleyen köpek. İşte Lortop onun daha tüylüsü, onun gibi güzel.

ADI HAVVA İMİŞ

Babam, biz yaşta bir köylü kızı getirdi eve. Elleri, ayakları kapkara, kirli... Gözleri, başı yara içinde. Karnı da kocaman. Berber Ömer amca geldi, adı Havva olan bu köylü kızının saçını dibinden kesti, o durmadan ağladı. Saçlar gidince, Havva'nın başındaki yaralar ortaya çıktı. Annem, babam ilaç sürdüler Havva'nın başına, sonra annem, bir başörtüyle sıkıca sardı Havva'nın başını. Leğene oturtup bir güzel yıkadı, çatlak ve siyah ellerini, ayaklarını iyi bir keseledi, taşla da uğdu. Kardeşimin giysilerinden giydirdi, bizim yatakların olduğu yere bir yatak daha koyup, Havva'yı yatırdı. İki

üç kere traş edildi Havva'nın başı. Sonra yaraları geçince bir daha kestirmediler, uzadı saçları. Gözlerindeki yaralar da iyi oldu. Sıtma tutuyor Havva'yı. Babam iğne yaptı, bağırta bağırta. Sonra sıtma nönetleri de kesildi, bizim gibi bir çocuk oldu Havva.

Anama, Havva da «ana,» diyor.

Birgün kardeşim,

«O senin anan değil, bizim anamız,» dedi. Böyle deyince Havva ağlamaya başladı.

Kardeşimin hemen saçını çektim. Herhalde fazla çekmişim, o da ağlamaya başladı. Gidip yakındı benden, babama.

Babam:

«Yapmayın,» dedi. «Havva bizim kızımız artık, anası da babası da biziz, Havva artık sizin kardeşiniz.»

Birgün Havva'ya sordum:

«Baban nerde?» diye.

«Babam yok,» dedi.

Anası da ölmüş Havva'nın. Köyden bir komşusu alıp getirmiş, durumunu babama anlatınca, babam da sahip çıkmış. Babam, anama anlattı. Havva'nın babası para kazanmak için taaa Adana'ya git-

miş. Köyde çok zengin bir adam varmış. Buğday tarlaları köyün bir ucunda başlıyor, öbür ucunda bitiyormuş. On, onbeş çoban köpeği varmış. Bu köpekler, adamın sayısı bilinmeyen koyunlarını kurt yemesin diye bekliyormuş. Adam, önüne gelen her köylüyü dövüyormuş, bazen atından inip kırbaçlıyormuş. Köylülerin hepsi, çocukları bile bu adamın yanında çalışıyormuş. Köylülerin kaldıkları onca ev de, bu adamınmış. Havva'nın babası, birgün bu adama:

«Bizi köle gibi çalıştırıyorsun, anca karnımızı doyuracak kadar buğday veriyorsun, bak şu üstümüze başımıza, çullar içindeyiz, sen ne kötü kalplisin, bize biraz da para ver, bütün gün, bütün gece tarlalarında çalışıyoruz, koyunlarına, ineklerine bakıyoruz, neden bize bu kadar haksızlık yapıyorsun» mu ne demiş.

Böyle deyince, «Ağa» dedikleri bu adam, öyle bir kızmış, öyle bir kızmış ki, hemen kırbacını çekip, atından inmiş, vermiş sopayı, vermiş sopayı. Havva'nın babasının ağzından burnundan kan gelmiş. Gelmiş ama, bir yandan da adama bağırıyormuş:

«Ağa ağa,» diyormuş, «bunca toprağı sen nereden aldın? Bu topraklarda bizim hakkımız var, dedelerimizden, baban zorla almış, sen de bizim ufacık topraklarımızı aldın, topraklarına kattın, bizi bir lokma ekmeğe muhtaç ettin, köle gibi çalıştırıyorsun, bu dünya böyle gitmez, bak göreceksin birgün hakkımızı alacağız» falan demiş.

Bunun üzerine ağa:

«Haydi, hemen köyü terket, yoksa seni öldürürüm,» demiş.

Araya yaşlı köylüler girmiş. Ama adam dinlememiş.

Havva'nın babası birgün başını alıp gitmiş başka yere, çalışmaya. Orada bir makina varmış, buğdayları saplarından ayıran. İşte o makinaya kolunu kaptırmış. Bütün kanı akmış. Bütün kanı akıp bitince de ölüvermiş.

Havva'nın anasına mektup gelmiş ki, kocan böyle böyle öldü diye. Havva da, anası da çok ağlamış.

Birgün Havva'nın anası üşütmüş. Sırtı filan çok ağrımış, orada doktor yokmuş, amcalar varmış, muska falan yazarlarmış, ama hiç bir yararı olmamış. Bir

köylü:

«Bunu kasabaya götürmek, doktora göstermek gerek,» demiş.

Demiş ama, kim götürecek?

Ağa, «Geçer geçer, doktor moktor istemez,» demiş.

Birgün uyanmamış Havva'nın anası. Havva, anasının koynunda yatıyor, ağlıyormuş,

«Ana acıktım.. Ana acıktım,» diyerek. Anası ses etmeyince, «Ana uyan, ana uyan acıktım,» diye yeniden seslenmiş.

Bir komşuları da kapıdan bunlara bakıyormuş. O da meraklanmış, gitmiş bakmış komşusuna. Derin uykuda. Böyle sanmış. Sonra eğilmiş üzerine, elini tutmuş, eli buz gibiymiş, Havva'nın anası meğer çoktan ölmüş.

Havva'nın başına gelenleri, babam anama anlatıyordu. Babam anlattıkça anam da ağladı. Babam öfkeli öfkeli konuşuyordu. Bu toprakların hepsi devlet babanınmış. Devlet baba, bu toprakları neden fakir fukara topraksız köylülere vermez de böyle kötü adamların ellerine bırakırmış?

O gün karar verdim, devlet baba'yı

birgün görürsem, söyleyeceğim babamın dediklerini. Ama devlet baba kim, evi nerede, nerede oturur? Hiç bilemiyorum ki?

Ama ilk tanıdığımda söylemezsem gözlerim kör olsun, birgün nasıl olsa görürüm devlet baba'yı.

Havva, Lortop, ben, bazen kardeşim bağa gidiyoruz. Üzüm bağına. Lortop bizim gibi üzüm yiyor. Bağ çukurlarının bir tanesini 'evimiz' yaptık. Bir keçe serdik, topraktan tabak çanak da yaptık. Öteki tabak çanağımız lahana yaprakları. Lahana yapraklarının en dip kısmı açık yeşil olur, gıcır gıcır.. Bunlardan çok güzel tabak oluyor. Domatesleri bu lahana yaprağından tabağın içine kesiyoruz çakıyla, yoğurtlu ekmekle yiyoruz, tuz ekip.

EVİMİZİ YAKIYORDUM

Anam komşulara gitmiş. Karnım acıktı. Demir parmaklıklı pencereden eve girdim. Ekmeğe yoğurt sürdüm bir güzel. Bağda yumurta pişireceğiz, bir kutu kibrit aldım mutfaktan. Merdivenden indim, merdivenin altına içi ince talaş dolu sandıklar koymuşlar. Acaba bunlar yanar mı dedim. Yanarsa eğer, söndürmek için bir testide su hazırladım. Kibriti çaktım. Aaaa, öyle güzel yanıyor ki. Söndürmek sırası geldi, testiyi boşalttım, ama sönmedi, her yandan alevler çıkıyor. Bir testi su daha aldım küpten, sönmüyor. Hemen kapının kilidini çektim, dışarı çıktım. Lortop acı acı havlıyor. Bağa doğru koşmaya baş-

ladım, Lortop da arkamdan geldi. Nasıl koştuk, karnım ağrıdı. En çok, yüzümün de, karnımın da, kollarımın, ellerimin de kapkara olacağından korktum. Dadı Teyze kapkaraydı. Sordum:

«Neden sen karasın?»

«Çok yaramazlık yaptım, karardım,» dedi.

Dadı teyze masal anlatır bize. Öyle güzel masallar ki, uykumuz gelir, dalarız, sonra bizi kucaklayınca gözlerimizi açarız:

«N'olur Dadı teyze, uykumuz yok, anlat gerisini,» deriz.

Dadı teyze yatağa yatırır bizi, masalın gerisini anlatır cibinliğin içinde.

Yaramazlık etmiş de kapkara olmuş Dadı teyze. Ya şimdi ben de kara oluverirsem? Başladım Tanrı'ya yalvarmaya:

«N'olur beni kara yapma, n'olur!. Dadı teyze gibi kapkara yapma beni!»

Lortop'a sarıldım, bağ kütüğü dibindeki evimizde. Evden çıkan dumanları görmemek için gözlerimi sıkıca kapattım.

Ellerinde fenerler, devlerin adamları geliyor. Bir yandan da adımı bağırıyorlar. Ortalık kapkara, tıpkı Dadı teyzenin eli

yüzü gibi. Yıldızlar da yok, Aydede de yok gökte. Devin adamları, ellerinde fenerler, giderek yaklaşıyorlar. Dağınık bir biçimde geliyorlar ışılayarak. Dadı teyze anlatırdı, devlerin nasıl çocuk yediğini. Devin birçok adamı varmış, dev'e taze çocuk bulup getirirlermiş, yemesi için.

Babam bazen darılır Dadı teyze'ye, çocukları böyle uyduruk masallarla korkutuyorsun, diye. Dadı teyze de,

«Amaaaan,» derdi, «masal değil mi?»

Ama masal değil, işte dev'in adamları geliyor, adımı da bağırıp. Bir tanesi de:

«Lortooooooop!. Lortooooooop!» diye sesleniyor!

Demek ki dev, Lortop'u da yiyecek.

Nereye kaçsam acaba, nereye kaçsam da devin adamları bulmasa beni ve de Lortop'u? Kaçacak hiç, ama hiç bir yer yok. Gözlerimi iyice yumdum yine.

Birden bir el yakaladı beni. Havaya kaldırdı. Açmadım gözlerimi, bağırdım,

«Yemeyin beni! Yedirmeyin! Yedirmeyin dev'e! İstemiyorum!»

Ama, dev'in adamı beni kucağına alıp, göğsüne iyice bastırdı. Öldüm, dedim. Öldüm artık!.

Sonra dirildim. Yatağımdayım. Anam, babam, ağabeylerim, Havva, Lortop hepsi, ama bütün sevdiklerim başımda. Dudaklarım çatlamış, kabarmış fosur fosur, uçuk olmuş. Anam, kollarımdan tutup doğrulttu, ağzımı açıp, baş parmağını damağıma bastırıp, iyi bir çekti. Dadı teyze, maşrapayı uzattı:

«İç benim güzel oğlum,» dedi. «Bir yudum daha iç.»

Babam, Dadı teyze'ye çıkıştı:

«Bir daha,» dedi, «öyle dev'in, adamlarıydı falan masal anlatmak yok!»

Gece, Dadı teyze koynumda yattı.

Sabah oldu. Olanları öğrendim. Merdivenin altındaki otları, talaşları tutuşturup da söndüremeyince bağa kaçmıştım ya, işte o sırada açık pencerelerden duman çıktığını gören komşular anama haber vermişler ve ateşler merdiveni yakarken elbirliği ile söndürmüşler. Ben, Lortop'a sarılıp gözlerimi kapatınca uyuyakalmışım. Gece olmuş, ben eve gelmeyince evdekiler telaşlanmışlar, tüm komşulara sormuşlar, hiç bir yerde bulamamışlar. Sonra konu-komşu, ağabeylerim, ellerine fenerler alıp beni bağda aramaya

başlamışlar.

Havva demiş ki:

«Ağabeyim muhakkak bağdaki evimizdedir.»

Havva'yı da yanlarına alıp gelmişler, Lortop'a sarılıp yattığım yere. Bir aralık uyanınca görmüştüm elleri fenerlileri. Ben de dev'in adamları sanmıştım. Korkudan bayılmışım. Ağabeyimmiş kucaklayan. Eve getirip yatağa yatırmışlar. İğne falan vurmuşlar. İlâç içirmişler. Neden sonra gözlerimi açabilmişim.

İyileşince, temiz bir dayak yedim. Bir daha evi yakmamaya, yaramazlık etmemeye söz verdim. Öğrendim ki, insan yaramazlık etse de, derisi Dadı teyze'ninki gibi kara olmazmış. Bu karalık başka şeydenmiş. Kara derililer de bizim gibi insanmış. Nefes alan, su içen, kaşı gözü olan, kalbi olan, köpek seven, çocukları, anneleri, babaları olan.

Sevindim.

HAVVA İLE PARAŞÜTLE ATLIYORUZ

Bizim evin yıkanma yeri, yatak odasında kocaman, kocaman bir dolap. Boyu, taaa tavana yaklaşık. Kapısı var. İçinde mermer kurna, sabun koyacak yerler, bir de oturma yeri. Su, bir delikten dışarı çıkıyor, ucunda boru var, boru, evin arkasındaki bahçede bir çukura giriyor. Bunlar önemli değil. Önemli olan, bu kocaman dolabın üzerindeki eski eşyalar, çantalar, bavullar, kutular.

Acaba bu kutuların kimbilir içinde neler neler var? O halde dolabın üzerine çıkmak gerekir. Gerekir ama, nasıl çıkılacak? Dolap bizden çok büyük. Havva ile, nereden çıkabileceğimizi tartıştık ve ka-

rar verdik ki, dolabın üzerine, dolabın kapağının içindeki tahtalara basıp, yandan da tutunarak çıkılabilir.

Havva:

«Ağabey,» dedi, «sen bi çık bakalım. Sen çık, sonra ben çıkarım şuraya kadar, oradan da elini uzatır, beni çekersin yukarı.»

Çok uğraştık, çok uğraştık ve çıkabildik.

Anaaaın. Neler neler yok kutuların içinde. Hele babamın fotoğrafları. Baktıkça gülmekten bayılacağız. Babam ne kadar komik. Hele annem? Onlar ne biçim giysiler öyle. Taaa yerlere kadar. Karnının ortasında püsküllü bir kemer, başında kocaman bir şapka, boynundaki iki üç sıra boncuklar ta karnına kadar iniyor. Bir resimde babam elinde tüfekle zâbit elbisesi giymiş. Beyaz beyaz çadırlar var, tıpkı bataklığı kurutmaya gelen amcaların çadırları gibi. Babamın sağında solunda askerler var. Bir kıyıda da koca karınlı çırılçıplak çocuklar. Ama çocukların derileri kara, gözleri bembeyaz, fincan gibi gözleri var. Karınları da çıkık, sıtmalı gibiler. Taa arkada bir top var. Ramazan'-

da topçu amcanın attığı top gibi.

Epeyce oynadık dolabın üzerinde.

Havva:

«Artık inelim ağabey,» dedi.

İşte ne olduysa o anda oldu. Çıktık ama, nasıl ineceğiz? Baktıkça aşağı, başımız dönüyor! Havva başladı ağlamaya.

«Ağlama Havva,» dedim. «İneriz, çıktığımız gibi.»

Böyle dedim ama, korkudan ben de ağlayacağım. Gözüm bir şeye ilişti, nasıl sevindim, nasıl sevindim anlatamam. Bu bir kocaman şemsiye. Hemen aldım, açtım.

«Bak Havva, bununla ineceğiz.»

«Bununla nasıl ineceğiz ağabey?»

«Bak Havva, düşün, haniii geçende sinemada, bir adam uçağı yanınca, uçağından çıkıp, göğe nasıl atladı? Atlayınca da arkasında bir şemsiye nasıl açıldı? İşte şimdi biz de bu şemsiye ile aşağı atlayacağız, uçakçı adam gibi, tıpkı öyle.»

Havva:

«Olmaz,» dedi. «Onun şemsiyesi daha büyük!»

«Al Havva,» dedim. «Al şunu eline. Önce sen bir atla, yere inince bana uzat

şemsiyeyi, ben de atlarım. Sonra kapatıp, yukarı atarız. Kimse de bilmez buraya çıktığımızı. Daha bakacağımız kaç tane kutu, bavul var.»

Havva şemsiyeyi aldı eline. Yere bir baktı, sonra:

«Atlayamıyacağım ağabey,» dedi.

Kızdım Havva'ya. Ne var yani atlayamayacak? Ölüm ölüm bir ölüm değil mi?

«Havva, ölüm ölüm bir ölüm değil mi? Selahattin nasıl atlar duvardan, ne der atlarken, de bakayım bana?»

«Ölüm ölüm bir ölüm der ve atlar..»

«İyi ya, ölüm ölüm bir ölüm, haydi salıver kendini!»

Havva önce bana, sonra yere baktı, dolabın ucuna yaklaştı, «Ölüm ölüm bir ölüm,» dedi ve bıraktı kendini.

«Güm!» diye bir ses çıktı tahta döşemeden ve Havva'nın «Anam kafam!» diye haykırışı. O pis şemsiye, o domuz şemsiye, ters dönüverdi Havva kendini yere doğru salıverince, onun için de taş gibi düştü yere.

Evdekiler giriverdiler yatak odasına. Anam, Havva'yı kucakladı, kaşının üzerinden akan kanlar Havva'nın yüzünü

kıpkırmızı etmiş. Ben mi? Ben ağlıyordum dolabın üzerinde, evdekilerin «Hamamlık» dedikleri dolabın üzerinde.

İndirildim ve Lortop peşimde, hemen bağa kaçtım. Saklandık dayak yemeyeyim diye. Bağdaki o çukur evimizde gün batanadek saklandık Lortop'la. Bu kez uyumadım. Korkarak geldim eve, Havva'dan özür diledim. Havva'nın ön dişi de kırılmış. Doktor amca:

«Yenisi çıkar,» dedi.

Sevindim.

Söz aramızda, güzelce dayak yedim babamdan. Bu dayağı çok, ama çok hak etmiştim, biliyorum. Ya Havva'ya başka bir şey olaydı? Neyse ki olmadı.

EBİŞE BACI'NIN BÖREKLERİ VE ÇÖREKLERİ

Ebişe Bacı geldi. Boynuna sarıldık.

«N'olur Ebişe bacı, bize çörek yap. Haydi, istersen börek yap. Ama çabuk yap.»

Ebişe Bacı'nın yaptığı börekleri, çörekleri, yemekleri anam bile yapamaz. Kimin evine konuk gelecekse, Ebişe Bacı'ya haber verirler, o da mutfağa girer, birbirinden güzel yiyecekler yapar. Çörekler, börekler, tatlılar. Hamur tahtasının başına oturup, elinde oklava ile hamurları kocaman kocaman ve yamyassı yuvarlak yaparken, hemen sırtına bineriz. O kızar, bağırır:

«İnin sırtımdan yumurcaklar!» der.

İnmeyiz. Ne zaman ineriz? Oklavayla yavaştan yavaştan vurmaya başlayınca. Elimiz, yüzümüz un olur. Sonra o buruş buruş yanaklarını öperiz. O da barışır bizlerle ve hemen o yuvarlak hamurlardan birisini alır, kapkara yuvarlak tenekenin üzerine koyar, tenekenin altındaki ateşi üfler, oklavanın ucuyla ateşleri karıştırır, sonra maydanozla karışmış peynirden koyar hamurun üzerine, katlar, pişirir. Oklavanın ucuyla çevirir, düşürmeden. Bunu en güzel Ebişe Bacı yapar. Börek pişince üzerine hemen yağ sürer ve tutuşturur elimize, sıcak sıcak.. Kalkıp küpten su doldurur maşrapalara, taslara. İçine pekmez döker, karıştırır kaşıkla. Sulandırılmış pekmezden bir yudum içeriz ve böreği dişleriz.

Ebişe Bacı yeniden geldi, yerine oturdu, başladı başka hamurları inceltmeye.

Anam :

«Osman'dan ne haber Ebişe Bacı?» dedi.

Ebişe Bacı, suratını astı.

«Dert,» dedi. «Yine aylak aylak geziyor. Bu çocuk adam olmayacak hanım. Yedi bitirdi beni. Tanrı evlat verecekse

hayırlısını versin. Bu çocuk kardeşleri gibi olmadı, okumadı. Ne yapacak? Bildiğiniz gibi hergün benden para ister, vermezsem yalvarır, bağırır, çağırır. Ben de dayanamam veririm. Gider içki içer. Eve gelirken bağırır, rahatsız eder konu komşuyu. Onun için karar verdim hanımım, başka bir kasabaya gideceğim. İş buldum. Bu hayırsız oğlan da bakarsın zorunlu olarak çalışır, bir işe girer...»

Ve Ebişe Bacı gitti. Ağladık ardından. Artık eskisi gibi peynirli börekler, üzeri siyah siyah tohumlu çörekler yok. Var ama, nerde Ebişe Bacı'nın çörekleri, börekleri?

Havva'nın köyünden adamlar geldi, Havva'yı görüp sevmeye. Babam hallerini sordu. Havva kahve pişirip getirince, bir tanesi boynuna sarılıp ağladı. Havva da ağladı. Adam, köyde olup bitenleri anlatıp durdu. Babam sordukça anlattı, durmadan anlattı. Havva'nın babası öldükten sonra, yoksul köylüler gece olunca toplaşıp konuşuyorlarmış. Kimisi Havva'nın babasının dediklerine hak veriyormuş.«Doğru söylemişti ağaya,» diyorlarmış.

Bir bölümü de:

«Ağadır, o bizim için her şeydir. İster döver, ister sever, her bi şey yapar, biz onun kölesiyiz,» diyormuş.

Anlaşamıyorlarmış. Bazen bağıra çağıra kavga ediyorlarmış.

Bir bölümü de:

«Havva'nın babası iyi söyledi, bu topraklar devlet baba'nın, bu adam babasının malı gibi sürüp ekiyor, bi çok para kazanıyor sattığı buğdaydan. Kim verdi bu toprakları bu adama? Hiç. Kendisi, silah zoruyla, bağırıp çağırıp, bizleri korkutarak aldı. Üstelik bizim ufacık topraklarımızı da aldı. Zalim adamın birisi. Gelin birlik olalım,» diyormuş. «Birlik olalım, hakkımızı isteyelim. Siz, yok, ağa bizim herşeyimiz, ister döver, ister söver, derseniz böyle yaşar gideriz. Çocuklarımız aç sefil, perişan kalır, okula neyim gidemezler, okuyamazlar, ağa okutmaz zaten. Gelin birlik olalım kardeşler,» falan diyorlarmış.

Sonunda birlik olmaya karar vermişler. Devlet baba'ya şikayete gideceklermiş ama, kamyona binecek paraları yokmuş.

Babam:

«Kamyon paralarınız, han paralarınız benden,» dedi. «Gidin devlete, halimiz böle böle deyin, anlatın hepsini. Birliğinizi de sakın bozmayın. Siz ne kadar birlik, dirlik içinde olursanız, o kadar kuvvetli olursunuz. Bu haksızlık böyle sürmez, sürmeyecek.»

Köylüler kalktılar. Babamın eline sarılıp öpmek istediler. Babam iyice kızdı, azarladı adamları:

«Kimsenin elini öpmeyeceksiniz. Sevginizi başka biçimde gösterin adamlar!» dedi.

Daha çok ama pekçok şeyler söyledi. Adamlar beni de öptüler, Havva'yı da.

İki bakraç yoğurtla, bir sepet yumurta getirmişler. Havva, bakracı boşalttı, hemen yıkadı verdi. Onlar yoğurt ve yumurtaların paralarını almayınca babam yine öfkelendi.

«Ne başkasının hakkını yiyin, ne de hakkınızı yedirin. Bağırtmayın beni, alın şu paraları,» dedi.

Baktık, yine kızıyor; Lortop, Havva, ben daldık bağa, evimize. Taze yoğurtları bir güzel sürmüştük ekmeklerimize, oynayarak yedik, evimizde.

GERÇEK BİR EV YAPANLARA YARDIM EDİYORUZ

Anam pencereden bağırdı:

«Orda aylak aylak oturacağınıza insanlara yardımcı olun bebeler!» Bir mahalle dolusu çocuksunuz. Haydi gidin de şunlara yardım edin bakalım. Gürültüyü de kesin!» Sonra bana buyurdu; «Sen de gel, şu bakracı götür onlara!»

Koşarak gittim. Anam, soğuk suyla koca bakraca yoğurt çalkalamış, üç dört de maşrapa verdi.

«Bunu al bakalım, dökmeden götür, o, ev yapan komşulara ver.»

Bakracı sallamadan götürdüm.

«Amca,» dedim. «Bunu anam saldı, sonra size yardım edecekmişiz aha bu ar-

kadaşlarla. Ne yapalım de bakalım?»

Adam, kimin nesi olduğumuzu falan sordu. Cevapladım. Arkadaşlar da cevapladılar. Adam bir maşrapa ayranı kafasına dikti. Ter içindeydi yüzü. Elleri ayakları, üstü başı, çamur. Bir maşrapa da şalvarlı kadına verdi, o da içti. Şalvarlı kadın, maşrapalara ayran doldurdu, çamur karan iki adama götürdü. Onlar da yere çömelip içtiler. Bir tanesi, elini başına götürdü ayranı içerken. Selahattin başladı gülmeye. Ali kızdı:

«Gülme lan!» dedi. «Ne var gülecek? İhtiyarlar, köylüler su neyim içerken hep böyle yaparlar. Anam derdi; bu, Tanrı'ya şükür demektir. Bilmediğin şeye gülme, dalına yumruğu yersin sonra!»

Ali, içimizde yumruğu en kuvvetli arkadaş. Dalımıza, yani sırtımıza falan vurur arada sırada, kızdırınca. Selahattin ses etmedi.

Adamın birisi, şalvarını taa baldırlarına kadar sıvamış. Toprakla samanı karıştırıyor, sonra ortasını açıp tenekeyle su döküyor, suyu döktükten sonra başlıyor ayağıyla karıştırmaya, çiğnemeye. O çiğnedikçe toprakla saman, kalın bir çamur

oluyor. Bu çamurları alıyor, biraz ötedeki dört köşe tahtaların içine döküyor, malayla üzerini düzeltiyor, biraz sonra tahta kalıbı alıyor. Bunlar kuruyor ve kerpiç oluyor. Kuruyanları yapılan eve taşıyorlar. Üst üste koyuyorlar, aralarına aynı çamurdan koyup. Ev böyle yapılıyor.

Adam:

«Madem ki,» dedi, «yardım etmek istiyorsunuz, bize kerpiç taşıyın.»

Hepimiz çok sevindik. Yoruluncaya kadar kerpiç taşıdık. Evi yapan köylü, aldığı kerpiçleri dikkatle yerine koyuyor, koymadan önce iki üç mala çamur seriyor.

Epey çalıştık. Sonra ırmağa gidip kendimizi sulara bıraktık, bir güzel çimdik, yıkandık.

Anam, ev bitene dek ayran, erişte, hoşaf gönderdi köylülere. Biz, mahallenin çocukları da kerpiç, kessik taşıdık. Eli malalı adam küçük parçalara «kessik» diyor, büyüğüne «kerpiç». «Kessik veeeeer,» dedi mi ufak, kırılmış parçalardan, «kerpiç ver,» dedi mi büyüklerden taşıyoruz.

Ağaca bir beşik bağlamışlar. Havva da, beşikteki çocuk ağlayınca ona bakı-

yor, kadın işinden kalmıyor; ya bizim gibi kerpiç çekiyor, ya da çamur karıyor, kalıplıyor.

Sonunda adamlar:

«Çocuklar, yardım edeniniz bol olsun,» dediler.

Bir şey anlamadık. Selahattin söylendi durdu, oradan uzaklaşırken:

«Adam bi teşekkür eder,» dedi. «Ne biçim insan bunlar?.»

Ali kızdı Selahattin'e:

«İyi ki yardım ettin, adam yaptığı şeyin karşılığını mı ister lan? Daha ne demesini bekliyordun? Dedi ya işte.»

Hasan:

«Kavga yooooooook!» diye bağırdı, Tarzan gibi ünleyerek. O, her zaman böyle yapar, kavgayı önler. Hasan yeniden ünledi: «İstikamet ırmak! Yallaaaaah!»

Gömleklerimizi, pantolonlarımızı, donlarımızı, papuçlarımızı çıkartıp ardı ardına atladık ırmağa. İyice çimdik. Söğüt dalları kesip kumlara oturduk. Oramıza buramıza konan sinekleri yeşil yapraklı söğüt dalıyla kovalamaya başladık.

Ali:

«Şimdi saka tutmaya... Bakalım önce

kim yapıştıracak?» der demez, saniyede giyindik.

«Püs» toplamak epey tuttu. En iri armut ağacını ben seçip aldım. Bu armut ağacını daha önce peylemiştim zaten. Yaşlı bir ağaç bu. Püs dediğimiz yapışkan, en çok bu armut ağacının gövdesinden akıyor. Elimi püse sürdüm, iki parmağımın arasında ezdim, sonra parmaklarımı yapıştırdım. Azıcık bekleyip açtım. Evet, çok kuvvetli bir püs'tü bu. Artık, ağaca çıkıp kuşların konabileceği dalları püsleyebilirdim.

En iyi püslemeyi Ali yapar. Hangi armut ağacından püs daha çok akar, bu püsleri hangi ağacın, hangi dalına sürmek gerekir, hangi kuş hangi meyve ağacına gelir, hangi meyveleri ne zaman sever? Bütün bunları en iyi Ali bilir. Ali'yi gözetlemeye başladım. Hep O'nun seçtiği ağaçların dolayındaki ağaçlara tırmanıp dalları püsledim. Püs bittikçe yeniden bulup dalları buladım.

Püslemeyi bitiren, ötelere gidiyor, bağ kütüklerinin arasına saklanıp püslediği ağaçları gözetlemeye başlıyordu.

Akşama dek bekledik ses etmeden.

Serçe bile gelmedi.

Ama sabah, Lortop'la bağa gittiğimizde benim ağaçta iki Saka çırpınıyordu. Sonra Ali geldi:

«Bak,» dedim. «Bunlar benim.»

Ali evlerine gidip kafesleri getirdi, bir testi de su. Ağaca çıkıp Saka'ları kurtardı, aşağı inip testideki suyla kuşların ayaklarını iyice yıkadı, püslenmiş kanatları da.

O özgür, o bir yerden bir baska yere, bir ağaçtan başka bir ağaca, bir daldan öte dala kıvançla uçan, konan Saka, tel kafesin içindedir artık. Telden tele kendini vurdukça. Elvan elvan tüyleri uçuşur. Tutsaktır gayrı. Özgürlüğü gitmiştir. Yeni bir yaşam başlayacaktır. Yemiydi, suyuydu ayağının altına gelecektir. Gelecektir ama, tutsaktır, çalınmıştır özgürlüğü, neye yarar?

Lortop, Saka'lı kafesi görünce sinirlendi. Tüm çocuklar üşüştük kafesin başına. Lortop çevremizde fır dönüyor, havlıyor, belli ediyor sıkıntısını.

Elimde kafes, anama koştum. Ağlıyordu anam. Durakaldım. Öğrendim neden ağladığını. O, bize en güzelinden çörekler,

börekler yapan, hamur açarken dalına bindiğimiz, buruşuk yanaklarından öptüğümüz Ebişe Bacı'mız ölmüş.

Der ki büyüklerimiz, «Kara haber telgraftan tez gider.» Ebişe Bacı'nın ölüm haberi kasabaya yayılıverdi. Herkes başladı bir anısını anlatmaya, Ebişe Bacı'yla ilgili.

Bu sevimli, bu becerikli ihtiyarın ölümüne en çok yananlar, biz çocuklar olduk.

Hayırsız oğlu Osman, hemen bağı bahçeyi, evdeki eşyaları satılığa çıkardı.

Ebişe Bacı'nın kerpiç evi, dere kıyısında. Elli adım ötesinde, kasabanın mezarlığı başlar. Ev, bahçe içinde. Derenin kıyısında Ebişe Bacı'nın kendi eliyle dikip büyüttüğü kavak ağaçları, rüzgârda hışırdar durur. Kavak ağacı suyu sever, söğüt gibi. Irmağa inen merdivenin iki yanı başındaki salkım söğütlerin dalları suya değer. Bol yapraklıdır salkım söğütler. Kim budayacak kavakları, salkım söğütleri, Ebişe Bacı yok artık, Ebişe Bacı'mız öldü.

Lortop'la bağa gidip, o çukurumuza oturdum. Ebişe Bacı'yı anıp, ağladım doya doya, Lortop, o minicik dilini çıkardı, yalamak istiyor yüzümü, «ağlama,» der-

cesine. Ağlamam iyice geçtikten sonra, ırmağa gidip yüzümü yıkadım.

Üç gün mü, dört gün mü ne geçti aradan...

Olduğum yere çakılıp kaldım. Dilim tutuldu. Diz kapaklarıma bi şeyler oldu. Hayır, düş değildi gördüğüm. Lortop çoktan atlamış üzerine, elini yüzünü yalıyor, fır dönüyordu çevresinde. Ne görüyordum, ne görüyordum ben? Kimi görüyordum? Karşımdaki Ebişe Bacı'ydı. Anamla oturuyor, mangalda kahve yapıyordu Ebişe Bacı. Anam:

«Korkma,» dedi. «Korkma, Ebişe Bacı ölmemiş. Yanlışmış gelen haber,» dedi.

Yine de korktum, sonra koşarak gittim yanına, atladım kucağına, sırtına çıktım, kınalı kızıl saçlarını çektim. Hayalet değildi, Ebişe Bacı'nın kendisiydi bu.

Dadı teyze kahkahalarla gülüyordu:

«Ayol bacım,» dedi, o tuhaf konuşmasıyla, «hele bir yol daha anlat olanları...»

Katılıyordu gülmekten.

Ebişe Bacı da, başını sağa sola sallayıp gülüyordu ara sıra.

Ebişe Bacı, hayırsız oğlu Osman belki uslanır diye bırakıp gitmişti ya kasa-

bamızı, başka yere çalışmaya? İşte orada, günlerden birgün bir yaşlı teyze ölmüş. Bizim kasabadan birisi de, öleni Ebişe Bacı sanmış, kasabaya gelip duyurmuş Ebişe Bacı öldü diye. Aradan birkaç gün geçmiş, yine bizim kasabadan birisi o kasabada Ebişe Bacı'yı görünce neredeyse küçük dilini yutacakmış.

«Ebişe Bacı, Ebişe Bacı, sen ölmedin mi?» demiş.

Bu kez Ebişe Bacı şaşırmış,

«Oğlum, görüyorsun karşındayım,» demiş.

Bizim kasabalı, olanları bir bir anlatmış Ebişe Bacı'ya. Ölümüne herkesin nasıl yandığını, hayırsız oğlu Osman'ın malı mülkü nasıl satışa çıkardığını.

Ebişe Bacı hemen izin almış, bir kamyona atladığı gibi gelmiş kasabamıza. Geceymiş, rüzgâr varmış, yağmur yağıyormuş bazı bazı. Ebişe Bacı evine gelmiş, bakmış hayırsız oğlu Osman yok. Demiş, bu olsa olsa damda yatıyordur, içki içmiştir yine. Uyuyup, sızıp kalmıştır yağmur altında. Hemen bakmış, evet, dama çıkan merdiven oraya dayalı. Ebişe Bacı'nın elinde şemsiyesi varmış. Üzerinde de her za-

man giydiği kara çarşafı. Dama çıkmış, o rüzgârda, yağmurda. Evet, Osman, dama serdiği yatakta yatıyormuş, bayılmışcasına. Varmış yanına, sallamış Osman'ı, sallamış ama, hayırsız Osman uyanaçak gibi değil. İyice sallamış,

«Osman, oğlum, Osman, kalk! Kalk Osman, rezil olmuşsun yağmurun altında.»

Böyle der ve sallarmış Osman'ı. Osman, neden sonra gözlerini açmış ve korkuyla geri çekilmiş yatağın içinde. Gözleri kocaman kocaman açılmış, ağzı da. Başlamış kesik kesik bağırmaya.

«Anam, sen hortladın mı?. Anam sen hortladın mı? Bağışla beni anam! Çok ettim sana! Gelme üzerime! Gelme!»

Tam o sırada, Ebişe Bacı'nın elindeki şemsiye rüzgârdan ters dönmemiş mi? Osman, iyice korkmuş.

«Oğul oğul can oğul. Ben hortlak falan değilim, hortlak nerde var ki ben olayım? Korkma Osman'ım, korkma oğul. Korkma, kalk. Bak ben canlıyım.»

Gel de Osman'a anlat.

Osman, anası ona yaklaştıkça:

«Gelme üzerime! Sen anamsın ama,

hortlak olmuşsun! Sen öldün! Anam çok ettim sana, bağışla anam beni, bağışla yaptıklarımı!. Anam benim!» der dururmuş ve geri geri sürünürmüş yerde.

Ebişe Bacı:

«Aman Osman, oğlum benim, gitme daha geriye, düşeceksin damdan,» demiş.

Demiş ve Osman'a daha yaklaşmış.

Osman iyice korkup geriye çekilince haydi damdan aşağı evin yanındaki suya düşüvermiş.

Ebişe Bacı:

«Oğlum! Osman'ım!» diye feryat ederek merdivene saldırmış.

Bu bağırtıyı duyan komşular da uyanmışlar. Onlar da Ebişe Bacı'yı görünce,

«Ebişe Bacı hortlamış!» diye bağrışmaya başlamışlar.

Sonunda her şey anlaşılmış. Osman suya düşünce ayılmış, çıkmış sudan. Eve toplanıp, olanı biteni konuşmuşlar...

Biz de çok güldük, ama korktuk önce. Anam:

«Hortlak falan deyip, işte böyle olmayacak şeylere inanırsanız, inandırırsanız kendinizi, böyle korkarsınız. Bu size ders olsun,» dedi.

Bu arada, Dadı teyze'ye de baktı. Dadı teyze, bize hep hortlaklı falan masallar anlatır, biz de korkmayalım diye gözlerimizi yumar, uyuyuverirdik.

O gece Ebişe Bacı bizde kaldı. Başına gelenleri bir kez daha dinledik. Eve gelen babama da anlatıldı her şey. Babam, göbeğini hoplata hoplata güldü. Osman, anasına söz vermiş, onunla birlikte gelip, lokantada birlikte çalışacaklarmış.

BEKLENMEYEN BİR KONUK

Bahçeye girip, yığılıp kaldı. Şaşırdık. O pırıl pırıl tüyleri keçeleşmiş, karnı birbirine girmiş sanki, kemikleri çıkmış, dili bir karış dışarda.

Bu, köye sürgün giden Fertek'ti. Bizim güzel köpeğimiz.

«Fertek geldi! Fertek geldi!» diye bağırdık biz çocuklar.

Hemen süt koyduk bir kaba. Ekmek doğradık içine. Deli gibi yedi Fertek bunları. Yeniden verdik, onları da yedi. Konu komşu toplandı bahçeye.

«Sadık köpekmiş,» dediler.

Kardeşim de geldi komşudan,

«Fertek. Fertekciğim,» diyerek gitti

Fertek'in yanına. Ama Fertek birden kalktı yerinden, yüzü birden çirkinleşti, dişlerini göstererek hırlayıverdi. Donup kaldık. İşte o anda, Fertek'in yavrusu Lortop, birden atıldı Fertek'in üzerine. Kardeşime saldırmasına ramak kalan Fertek durdu, sonra boğuşmaya başladılar. Bağırdık, ayırmak istedik ama, boşuna. Fertek kaçtı bağa doğru, Lortop bir süre kovaladı anasını.

Olayı öğrenen babam:

«Yarın daha uzak bir yere gönderilecek bu köpek,» dedi.

Ses çıkaramadık..

Ve gönderildi. Bir daha gelmemecesine.

Güz gelende, ağaçların yaprakları dökülür. Yeşiller, sarıya dönüşür. Kavak ağaçları da döker yapraklarını. Bahçeler, bağlar gazel dolar. Bu sarı, bu sarılı allı yaşamasız yapraklara «gazel» derler bizim kasabada. Kadınlar, küfelerle toplar bu dökülmüş yaprakları. Ekmek yaparken, yakmak üzere. Yardım ederiz kadınlara. Bağların yeşilliği de gider. Onların da dökülür yaprakları. Çubuklar belirlenir, sevimsizleşir çubuklar, yılana benzer-

ler, kıvrım kıvrım. Soğanlar sökülür. Soğanlar iri olsun diye, yeşillerini çiğnerler, boy atmaz artık toprak üstündeki yeşilleri, ezilince kuruyup kalırlar, bükülüp kalırlar. Toprağın altında gelişir soğan, irileşir. Patatesler de topraktan sökülmeye başlanır, soğanlar gibi. Yayarız soğanları, kurusun diye.

Dolaptan kışlık giysileri çıkarır anam. Naftalin kokulu yünlüler silkelenip bahçeye asılır, kokusu, naftalin kokusu gitsin diye.

Babam, bahçeye baktı:

«Bu yıl iyi kış olacak,» dedi. «Ağaçlar, yapraklarını tez döktü.»

Gerçekten zorlu bir kış geçirdik. Kar, günlerce yağıyordu kimi zaman. Sonra gece yaman ayaz oluyordu. Buzlanıyordu her yan. Mahallenin çocukları kızakları çıkardık. Önce bir güzel kırıklarını çivilledik. İplerini tazeledik. Mosmor oldu ellerimiz, ilk gün. Yün eldivenlerin bile yararı olmuyordu. Çok soğuktu.

Aylarca kaydık, yarıştık. Karlar içinde yuvarlandık. Lortop, eve girer girmez silkeleniyor, sobanın arkasına geçiyor, önce yalanıyor, sonra derin uykulara dalı-

yor, geriniyor, ters dönüyor, kuruyor ıslak tüyleri, kılları.

Güneş ısıtıyor artık. Karlar yavaştan yavaştan erimeye başladı. Yine yağıyor ama, artık eskisi gibi tutmaca değil. Damlardaki o cam gibi buzlar, çat edip düşüyor yerlere. Sobaların sokağa çıkan borularındaki isler, kara katran olup şıp şıp akıyor. Kimi kez insanların üzerine damlıyor. Kızıyor amcalar. İnsan bir kutu koyar bunun akan yerine,» diye söylenenler oluyor.

Artık kasabamız çamurdur.

Karlar giderek eridi. Irmakların buzları çözüldü. Buzlar akıp gitti.

Mahallenin çocukları, sırtımızı duvarlara dayayıp, güneşleniyoruz. Topraktan dumanlar yükseliyor. O bir zamanlar kardan, buzdan görünmeyen topraklar, giderek kuruyor. Minik minik yeşiller patlıyor, çabucak büyüyor bu yeşiller. Ağaçlar tomurlanıyor. Doğa uyanıyor.

Bir sabah, kavağın ilk yaprağını gördüm. Bağırdım.

«Yeşillendi kavak, yeşillendi, koşun bakın!.»

Toplaştık.

Bileğimiz kalınlığındaki sopaların uçlarını keserle sivrilttik. Tüm çocuklar, yakın dağlara gideceğiz. Çiğdemler açmış mı acaba? Açmıştır, kesinlikle açmıştır, sarı sarı. Yaban soğanları yaprak vermiştir sivri sivri, eşek kulağı gibi.

Selahattin, Ali, Hasan, Ümmet, eşekleri getirdi bizim kapıya. Üçer üçer bindik. Lortop da binmek istiyor, ama sıçraması boşuna. Eşeğin bacaklarının yarısına kadar sıçrayabiliyor.

Ali komut verdi:

«Eşekleri fazla ımballamak yok, tamam mı?»

«Tamam!» diye bağrıştık.

«Deh»ler çekildi, eşekler yürümeye başladı. Baktım, Selahattin, Ali'ye inat, eşeğin boynuna ucu çivili sopayı dürtüklüyor, ımballıyor. Eşek de hızlanıyor. Selahattin'lerin eşeği hızlanınca, Ali durumu anladı,

Eşekleri ımballamak yok, dedik!» di-

ye bağırdı. «Hayvanlara eziyettir bu!»

Güzün de açar çiğdemler, bir başka tür. Zehirlidir bunlar. Çiğdemin kökü sakallı gibidir, içi ise sütlü bir yemiş. Sarı, mor, pembe çiçeklerini öreriz, asarız boynumuza.

'Vuuuur' diye koca bir kuş geçti başımızdan. Eşeklerden düşeyazdık. Bir «tayyare» bu, çift kanatlı. Tayyareci görünüyor içinde. Gözlükleri kocaman, başın-

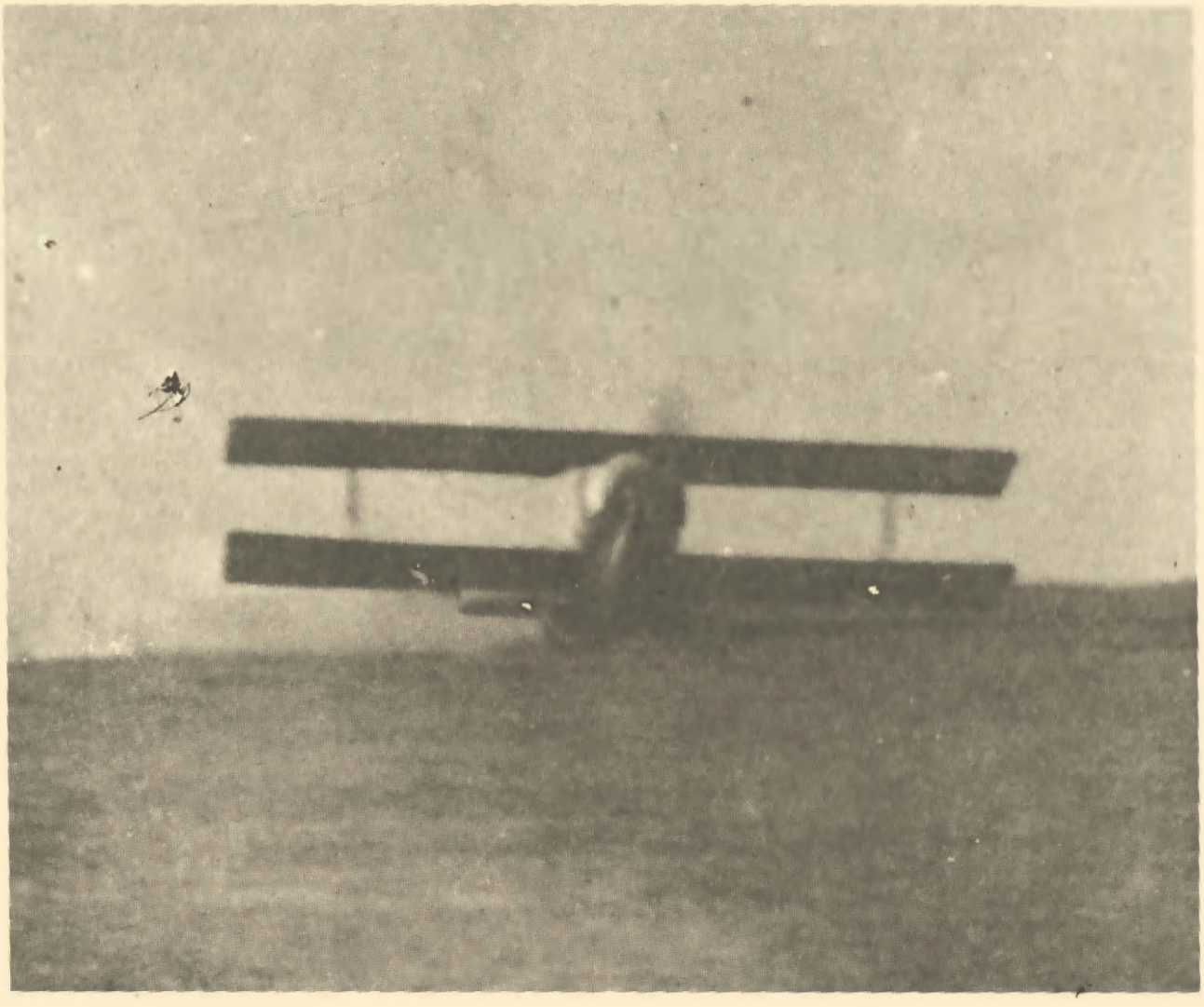

da kulaklarını da örten bir başlık. Bir daha geçti, neredeyse çarpacak bizlere. Eşeklerden indik. O, kasabaya doğru uçtu, yeniden döndü, Sinneçayırını beğenmiş olacak, iyice alçaldı.

Sinneçayırı, bulunduğumuz tepenin arkasıdır.

Eşekleri bırakıp, tepeden sarkıverdik çayıra doğru. Tayyare çok ötelerde bir yere tozu dumana katıp indi, sonra geri dönüp durdu. Bir adam indi içinden. Çevresine bakındı. Kasabadan koşup gelen insanlar adamı çepeçevre sardılar. Kayma-

kam amca, jandarma yüzbaşısı falan hep geldiler. Fotoğrafçı Kâmil amca da geldi. Tayyarenin tekerleri patlamış. Söküp yapıştırdılar. Tayyarenin kuyruğunda «Vecihi» yazıyor. Gövdesine de gittiği yerlerin adlarını yazmışlar. İkinci tayyareci, lastikleri pompayla bir güzel şişirdi. Sonra tayyarenin başına bir jandarma diktiler, tayyarecileri yemeğe götürdüler.

Akşama kadar tayyarenin çevresinden ayrılmadık. Seyrettik, seyrettik, doyamadık yeniden seyrettik.

Gece düşümde hep bu tayyareyi gör-

dım. Sabahleyin mahallenin tüm çocukları yine tayyarenin yanındaydık.

O uçup gitti, ama uçmak duyusu yüreğimize çakılıp kaldı. Günlerce bunu düşündük. Artık ne köpekler, ne eşekler, ne çiğdemler, ne bağ, ne bahçe. Hepsi ama hepsi uçup gitmişti tayyareyle birlikte. Günlerce uçmayı düşündük, uçabilmeyi...

Evet, sonunda bir «tayyare» yapıp uçmaya karar verdik.

«Orta mektep» «talebe»leri bir müsamere verdi. Askerlik şubesindeki asker marangoz, kocaman bir «tayyare» yaptı. Tıpkı «Vecihi bey» amcanın tayyaresi gibi. Bu tayyare, fotoğrafa bakarak yapıldı. Bizim kasabadan da paralar toplandı. Her yerde tayyare alıp, asker amcalara veriyorlarmış. Büyük paralar toplanmış. Kasabamızın adını taşıyacak. Adını gövdesine yazacaklarmış. Babam kolları sıvadı. Müsamere de bunun için verildi.

«Tayyare cemiyeti»ndeki amcaya gidip, müsameredeki tayyareyi istedik. Önceleri olmaz falan dedi ama, sonra «alın çocuklar, sizin olsun,» deyince hemen hepimiz boynuna atladık bu amcanın. Yirmiye yakın arkadaş, «Orta Mektep»in

ambarından tayyareyi güçlükle çıkardık. Ali'lerin hayvan ahırının kapısı bir büyük ki. Araba neyim giriyor, ite kaka oraya soktuk. Tayyareyi yapan asker amcaya gittik. Çünkü tayyaremizin kanatlarının bezleri gevşemiş, bulaşık bezi gibi duruyor.

«Çok çok yumurta gerekir,» dedi asker amca. «Nereden bulacaksınız bu kadar yumurtayı?»

Ali:

«Kaç tane?» dedi.

Asker:

«Elli tane falan,» deyince, tüm çocuklar kümeslere dağılıverdik.

Selahattin bir yandan sepeti getiriyor, ara sıra bir yumurta kırıp dikiyordu kafasına.

Ali çok kızdı:

«Kanat sen mi olacaksın?» diye azarladı Selahattin'i.

Asker amcanın istediği patatesleri, tencereleri de getirdik. Asker amca, yumurtaların sarılarını başka bir tencereye ayırdı, aklarını alıp kaşıkla bir güzel çırptı. Haşlanmış patatesleri ezdi, ezdi, yumurtanın akıyla karıştırdı. Ahıra

hep birlikte gittik. Asker amca, kırılan yerleri çivilerle çaktı, bazı tahtalarını değiştirdi. Tayyaremizin kaput bezinden yapılma kanatlarına, gövdesine, yumurtanın akıyla karışmış patates ezmesini fırçayla sürdü. Kurudu, bir daha sürdü. Sonra bezleri iyice gerdi, çiviledi.

«Sakın el sürmeyin, bırakın kurusun. Kuruyunca davul gibi olacak,» dedi.

Hiç ellemedik. Ahırda oturup bekledik. Selâhattin, yumurtaların sarısını unla karıştırdı, Ümmet'in getirdiği tavada yağ kızdırdı, döküverdi üzerine. Domatesleri yıkadık, yufka ekmeklerini de evine kerpiç taşıdığımız köylülerden aldık. Gözlerimiz tayyaremizde, bir güzel doyurduk karnımızı.

Evet, uçacaktık. Uçacaktık ama, nasıl? Tayyaremizin kanatları, gövdesi, bisiklet lastiğinden tekerleri, kuyruğu, kocaman pervanesi bile vardı. Vardı ama, motoru yoktu ki.

Ali, keskin çakısını çıkardı, ucunu ateşte yaktı. Soğuttu. Gömleğiyle sildi islerini, ortaya çıktı:

«Şimdi size bir şey söyleyeceğim,» dedi.

Evet, Ali'ye verdiğim akla, Ali'nin de aklı yatmış. Heyecanlandım. Ali, önce ahırın kapısını örttü, ortalık biraz karardı.

«Şimdi kankardeş olacağız. Bu tayyare uçacak, uçacak ama, kimseye bir şey söylemek yok. İşte bunun için kankardeş olacağız. Tayyarenin nasıl uçacağını kim başkasına söylerse çarpılacak, kanı bozulacak. Şimdi, kankardeş olmak isteyenler yanıma gelsin.»

Hemen koştum. Üç kişi gelmedi. Ali, onları ahırdan dışarı çıkardı, arkalarından kovaladı.

Ümmet de var aralarında. Ümmet nasıl istemez kankardeş olmamızı?

Sonra onlar da geldiler.

«Biz de kankardeş olacağız, bizi de aranıza alın,» dediler.

Ali, önce benim elime sürdü keskin bıçağın ucunu. Pire ısırır gibi oldu, azıcık kan çıktı. Canım yandı. Eee, kankardeş olmak kolay mı?

Kimisi:

«Anam yandım!...» diye bağırdı.

Kimisi, bıçakla tam çizgi çizilecekken, «Acıtma lan!» diye mızıklandı.

Ama hepimizin sağ elinin başparma-

ğının orası al al kanlıydı. Herkes kanını ötekinin kanına sürdü.

Ali:

«Kankardeşler,» dedi. «Herkes yerine otursun. Şimdi nasıl uçacağımızı anlatacağız.»

İşareti alınca ortaya çıktım.

Ali:

«Anlat,» dedi.

Anlattım.

Selahattin:

«Sokağa bu kadar erken çıkamam, uyanamam ben,» dedi.

«Öyleyse, kim erken uyanırsa o uçar,» diye cevap verdim.

Sabahleyin, kim ne getirecek, sıkı sıkı tenbihledik Ali ile.

Cibinliğin içinde bütün gün tayyaremizle boğuştum durdum. Ter içinde kalmışım. Uyudum, uyandım. Uyudum, uyandım. Güneşin doğmasını kaçırmayayım diye.

Güneşin ilk ışınları dağların arkasında patlar patlamaz, yavaşça sıyrıldım yataktan. Ayaklarımın ucuna basarak dışarı çıktım. Merdiveni bir kedi sessizliğiyle indim.

Götürmem gereken şey, duvara dayalı idi. Yaklaştım. Yaklaşmaz olaydım. Ayağımı bir şeye basar basmaz, sabahın o sessizliğinde 'vaaaart' diye bir ses çıktı. Korkudan bayılıyorum sandım. Merdivenin altına geçip soluğumu tuttum. Bekledim. Evet, gelen giden yoktu. Bu 'vaaaart' sesini çıkaran, ağabeyimin bisikletinin yere düşmüş pompalı kornasıydı. Armut biçiminde bir lastik, pırıl pırıl parlayan bir şeye bağlı. Tıpkı sümüklüböcek biçiminde. O armut gibi lastiği sıkınca, 'vaaaart' diye ses çıkıyor.

Kapıyı usulca açmam, bisikleti yavaşça dışarı çıkarmam, kapıyı aynı sessizlikle örtmem bir oldu.

«Şişttt!. Şişttt! Lan Ali, Ali!.»

Ahırın karanlığında Ali:

«Yavaş lan,» dedi fısıltıyla. «Alabildin mi?»

Usulca:

«Aldım,» dedim.

Öteki çocuklar da geldiler. Sokaklarda kimsecikler yok. O, bisikletten biraz büyücek olan tayyaremizi, dikkatle itmeye başladık.

ARTIK UÇABİLİRİZ

Bayram Tepesi'ne biraz zorlukla çıktık.

Ali, beni işaret edip:

«Önce ikimiz uçacağız, sonra siz uçacaksınız, biz bu işin ustasıyız, bakın nasıl uçacağımızı görün ki acemilik çekmeyin,» diye nasıl uçacağımızı anlattı bir bir.

Bisikleti, daha önce hazırladığımız yuvaya yerleştirmek zor olmadı. Urganla bir güzel bağladık. Tayyarenin altından geçip, bisikletin selesine oturmamız çok zor oldu. Selahattin arkamdan itti, sonuçta Ali ön seleye, ben de arka seleye oturabildik. Başımız üşümesin diye kışın kartopu oynarken, kızak kayarken taktığımız yün

başlıklarımızı da giydik başımıza. Atkılarla boynumuzu güzelce sardık. Tıpkı «Vecihi bey» amca gibi, onun öbür tayyareci arkadaşı gibi.

Ümmet, Orhan, Sami, Cırcır Rıza, Karpuz Kenan, hız alacağımız yerdeki taşları çoktan temizlemişlerdi.

Ali:

«Hazır mısın?» dedi.

«Hazırım,» dedim korkuyla. «Nereden geçeceğiz? Bizim evin üstünden geçmeyelim. Ola ki ağabeyim görür, bisikletini izinsiz aldığıma kızar, döver beni.»

Ali cevaplamadı, sonra:

«Bak,» dedi. «Önce Gazi Mektebinin üzerinden, Eğri Minare'nin yanından, ırmağın kıyısından Orta Mektebin oraya uçacağız, oradan Sinneçayırını tuttuk mu tamam.»

Arkasına baktı:

«Haydin lan!» diye bağırdı, «Haydin! Şimdi herkes bizi itecek! Ben de pedalları çevireceğim! Sen de bana sıkı tutun. Haydi, ben «ölüm ölüm bir ölüm» dedim mi, iteceksiniz. Tamam mı?»

Çocuklar:

«Tamam!» diye bağırdılar.

«Ölüm ölüm bir ölüm! Sıkı tutun lan!.»

Sıkı tutundum. Çocuklar bizi ittiler, bisiklet hızlandı, hızlandı. Tam uçurumun oraya geldik, tekerler birden yerden kesildi. Bilmem ne kadar uçtum? Ne kadar uçtuk?

Gözlerimi açtığım zaman anladım, kafam kocaman olmuş, sargılar içinde.

Sağ bacağım taş gibi. Kımıldatamıyorum.

Anam:

«Çok şükür sana yarabbim, gözlerini açtı,» dedi.

Doktor Cemal bey amca, bileğimi tuttu. Cebinden çıkardığı köstekli saatine bakarak bir şeyler yaptı.

«Kımıldama bakalım,» diye tersledi. «Kımıldama bakalım Vecihi Beyin maynunu seni! Ulan akılsız! Ulan haylaz! Beğendin mi yaptığını? Yat bakalım şimdi, aklın başına gelsin!»

Aklım başıma geldiği zaman, kafamın, bacağımın, kolumun alçılar, sargılar içinde olduğuna sevindim. Çünkü bunun karşılığı bol bol dayak olacaktı.

Ali'nin de sağ kolu kırılmış, bileği çık-

mış.

Uçurumdan, o kayalık uçurumdan aşağı doğru biraz uçmuşuz, o kadar. Ali basmış pedala ama, belki ikimiz birden ağır geldik, tayyaremiz burun üstü çakılmış. Kayaların, taşların arasında tayyare, bisiklet, Ali, ben topak olmuşuz. Çocuklar hemen koşup eve haber vermişler, «Uçamadılar,» diye.

Evdekiler:

«Kim uçamadı oğlum,» demişler?.

Arkadaş, korkudan başlamış ağlamaya. Sonra olanları bir bir anlatınca bizimkiler olay yerine koşup gelmişler.

O güzelim yaz'ı alçılar içinde geçirdik, Ali'yle ben.

Günlerce yediğimiz iğneler de cabası.

Babam:

«Hangi birisine kızayım?» dedi. «Ya o kankardeş olmak için pis bıçakla, hem de mikrobun en çok olduğu, mikrobun kaynaştığı ahırda kan çıkarmak da ne oluyor? Ya haberimiz olmasaydı da tetanostan gitseydiniz? Yiyin bakalım iğneleri şimdi, aklınız başınıza gelsin!»

Mahallenin tüm çocukları günlerce

karınlarımızdan babamın söylediği o iğnelerden yedik. Çok,. ama çok canımız yandı.

Daha büyüyünce tayyareci olmaya karar verdik, kankardeşler.

Güz geldi.

Ağaçlar yapraklarını salıverdi yerlere.

Anam, tencereyi sofraya koyarken:

«Artık mevsimi geçti, son kez yaptım,» dedi.

Tabaklarımızı uzattık. Ablam, tabağındaki yemeğe, dehşetle baktı, anama işaret etti, burun kıvırdı. Ama babamın gözünden kaçar mı?

Ablama biraz sertçe:

«Haydi bakalım, çok seveceksin!» dedi.

Ablamın başı, neredeyse tabağına girecek. Ağladı, ağlayacak.

Babam yeniden:

«Ye bakalım,» deyince, ablam, bir lokma attı ağzına.

Zorla yuttu.

Biraz esmer olan ablam, daha da kararmış gibi geldi bana. Yutamıyor belli, lokmaları büyüyor ağzında, her zaman ol-

duğu gibi.

Babamın sertçe baktığını görünce ağlamaklı bir sesle:

«Baba, dikenleri ağzıma batıyor,» diye kestirip attı.

Ablam, bamyayı hiç mi hiç sevmezdi. Dikenleri batıyormuş ağzına! Bizim batmıyor da neden onun batsındı? Babam bir kızdı bir kızdı, biz bile korktuk.

«Dünyada bunca aç var. Fakirler bir lokma ekmek bulamıyor, bizim küçük hanım bamya beğenmiyor. Neymiş, ağzına batıyormuş. Yut bakalım, haydi!.»

Sonra ablam masadan kaçtı, babam ablamın tabağını kaptığı gibi ardına düştü. Yemek odasında dört dönüyorlardı. Ablam sonunda yakalandı. Hayır, yakalayan babam değildi. Yakalayan, koca bir tencere dolusu yoğurttu. Dolabın üzerinde duran koca bir tencere yoğurt, ablam dolaba çarpınca düştü. Ablamın kafasından aşağı geçti tencere ve de yoğurt. Biz gülerken, bamyaları püskürttük ağzımızdan. Ablam ağlamaya başladı. Odanın içi yoğurt oldu, kilimler, halılar...

Ama, ablam kazandı, bamyayı yemedi. Bamya yerine anamdan bir güzel da-

yak yedi, öğlen yemeği de bu oldu.

Ali, Selahattin'e ters ters baktı:

«Ne var lan gülecek? Pedalı tam çevirdim, ama siz iyi iteklemediniz, hızımızı alamadık, düştük. N'olmuş yani?» dedi.

Komşu teyzenin ahırının üzerinde güneşleniyoruz. Kadınlar duvarın altındaki ocakta salça yapıyorlar. Güneşe serilen, ekşitilen domatesler kazanda iyice kaynayacak, salça olacak. Kadınlar söylene söylene kazanın altındaki ateşi üflüyorlar. Yine de yaş sayılan ağaç yaprakları keyifli yanmıyor.

Selahattin:

«Benim dediğimi yapsaydınız hep birlikte uçardık, diyordu. Ben demedim mi, doktor Cemal bey amcanın motorunu alalım diye. O daha hızlı gider. Daha hızlı gidince tayyare de o hızla göğe çıkardı.»

Ali:

«Ukalâlık etme lan!» dedi. «Benden daha mı iyi bileceksin? Kabahat sizde, iyi iteklemediniz, o kadar!»

Sonra kapıştılar, hep güreşirler zaten. Hep de Ali yener. Hemen çevrelerini aldık. Selahattin damdan aşağı uçuverdi!. Kadınlar bağırışıyordu. Damın ucuna gelip

baktık, Selahattin koca salça kazanının içine düşmüştü. Kadınlar onu çıkarmaya çalışıyordu. Selahattin'in her yanı kıpkırmızı domates salçasıydı.

Selahattin, kıpkırmızı yüzüyle, damdan kendisine gülenlere bağırdı:

«Ne, ne gülüyorsun lan? Siz hiç salça kazanına düşmüş çocuk görmediniz mi?»

Ağlıyordu.

Ali, elini uzattı. Gülerek:

«Gördük işte seni gördük. Selahattin değil, salça.»

O günden sonra Selahattin'in adı «Salça Selâh» oldu.

Selahattin, bacağını yalayan Lortop'a bir tekme attı, Lortop vınlayarak kaçtı.

ELVEDA KASABAM ELVEDA

Yıllar gelip geçti. İlk, orta derken «okulları» bitirdik. Mektep adı «okul» oldu, «tayyare» ise «uçak». «Zâbit»e, artık «subay» deniyor. Okullarda, «talebe»lere «öğrenci», «muallim»lere «öğretmen» deniyor...

Babam:

«Bizi karnelerinle sevindir. Öğretmenlerine saygılı ol. Derslerine çok ama çok çalış. Seninle övünelim oğlum. Haydi göreyim seni,» dedi, yanaklarımdan öperken.

Acıklı bir ayrılık oldu. Anam, kardeşlerim, tüm mahalle arkadaşlarım, komşular, beni yeni okulum için Ankara'ya gö-

türecek kamyonun yanındalar. Ve çocukluğumun duygulu, oynak köpeği, bana ölesiye bağlı köpeğim Lortop, bir hüzünlü, bir hüzünlü. «Beni bırakma» dercesine ayaklarıma dolanıyor, sıçrıyor. Tutup seviyorum Lortop'u. O minik burnu, boncuk gözleri daha bir ıslak. Ağlıyor mu ne?

Şoför, işaret etti. Herkesle sarılıp öpüştüm. Lortop havlıyor acı acı.

Kırk elli kişi var kamyonun üzerinde. Otobüs yok o sıralar. Ankara'yla bizim kasaba arasında yolculuklar, hep kamyonla yapılıyor. Kamyona ilkin yükler doldduruluyor. Yağ ve peynir tenekeleri. Bunların üzerine de başka eşyalar. Sonra yolcular doluşuyor bunların üzerine.

Bu yüklerin sahipleri, iş aramaya uzaklara giden köylüler, tarım işçileri, yapılarda çalışacak ustalar çıraklar...

Kamyon gürültüyle hareket etti. Bozuk taşlı yollarda sallanarak köprüyü geçtik. Adı yol olan, ama gerçekte yol ile ilgisi bulunmayan o toprak düzlükte sıçrayarak, ırgalanarak ilerlemeye başladık. Lortop uzun süre koştu kamyonun ardından. O minicik al dili sarkıyordu ağzın-

dan. Sonra tozun toprağın ardında kaldı, göremez oldum.

Kavak ağaçları giderek arkada kalıyor, toz bulutlarının ardında. Sonra kahverengi tepeler, dağlar. Çok ötelerde, çocuk resimlerindeki dağlara benzeyen Hasan Dağı. Başı boz dumanlı, karlı. Tarlalar, tarlalar... Mavi gökte, Ebabil, Delice, Üveyik kuşları, nazlı gelin Turna'lar, Yabankazları, gagbaklı çil Keklikler ve delice uçan Kırlangıçlar...

Bir gündüz bir gece sürer bu yolculuk, eğer lastikler patlamazsa... Lastikler patlar, kamyon bozulursa iki günü geçer bu yolculuk.

Tuz gölü, yolun yarısı sayılır.

Seviniriz Tuz Gölü'nün yanına varınca. Çünkü Ankara'ya artık yaklaşmışızdır. Eğer geceyse ve yaz sonu ise ve Tuz Gölü donmuşsa, ay ışığı da varsa, doyumsuz bir görüntüyle karşılaşırsınız. Tuz gölü ayışığında gümüş gümüş parlar. Uçsuz bucaksız bir aydınlıktır. Bir pırıltıdır, gümüşümsü...

Tuz Gölü'nden alınan tuzlar, çuvallara doldurulur, yirmişer, otuzar deve'lik kervanlar bunları tuz değirmenlerine gö-

türür. Tuzları buğday gibi övütürler. Sonra bakkallarda satılır bunlar. Çok kuvvetlidir bu tuz, yemeğe azıcık koydunuz mu, tamam.

Ve yeni bir yaşam süreceğim Ankara'dayım artık.

Daha ilk günlerden özlüyorum kasabamızı. Annemi, babamı, kardeşlerimi, arkadaşlarımı. O zümrüt bağları, bahçeleri, gökteki kuşları, dağlardaki çiğdemleri, sünbülleri, dallarını püsleyip kuşları tuttuğumuz meyvalı ağaçları. Evet bir de hiç unutulmaz dostum Lortop'umu. Ne yapıyor kimbilir? Özlemiş midir beni, benim onu özlediğim gibi?

Günlerden birgün ağabeyim, bir kesekâğıdı içinde bir şey getirdi. Kıpır kıpır ufacık bir kesekâğıdı.

«Bak,» dedi. «Bu senin. İyi bakacaksın. Daha çok ufak. Aman iyi bak.»

Kesekâğıdını yırtınca bir köpek yavrusu çıktı içinden. Kocaman kulaklı, sırtı kahverengi, karnının altı karalı aklı bir kurt köpeği yavrusu. Çok güzel bu yavru, adını «Tek» koydum.

Tek, çok akıllı bir köpek. Önce bahçedeki içi kumlu kutuya alıştırdım, oraya

buraya pislemesin diye. Üç dört günde öğrendi. Sarkık kulakları, büyüdükçe dikildi.

Yedi aylık olunca, Tek artık kocaman, akıllı bir köpekti.

Sonra Havva geldi. Havva korktu ilkin.

«Havva,» dedim. «Benim derslerim çok fazla. Tek'i sen gezdireceksin. Sıkı tut zincirini. Sokağa çıkarırken, ısırmaması, zararlı şeyler yememesi için ağızlık tasmasını da takmayı unutma.»

Yaz tatilinde, Tek'i ve Havva'yı orada bıraktım. Onlar daha sonra gelecekler.

Birgün kapımızın önünde bir kamyon durdu. Kocaman, ama çok kocaman bır köpek var kamyonda. Yanında da Havva. Tek'i artık zincirlemişler. Tutma kayışı dayanmıyormuş, öylesine güçlü kuvvetli olmuş Tek.

«Tek!. Teeeeek!.» diye bağırdım.

Nasıl kurtuldu Havva'nın elinden, nasıl atladı o yüksek kamyondan yere ve sonra nasıl sıçradı omuzuma kadar. Yuvarlandık birlikte. Önce neden saklayayım, korktum. Ama Tek, nasıl seviniyordu, anlatması zor.

Kasabaya yayıldı.

«Bir kurt gelmiş. Kocaman dişleri var, tıpkı kurt, tıpkı...»

Tek'i arkadaşlarımla tanıştırdım. Sadece Ümmet'e hırladı. Anlayamadık neden? Sadece ona hırladı.

Artık, nereye gezmeye gitsek, yanımızda Tek var.

Acıdır, Lortop hiç sevinmedi buna. Üst kata çıkarmıyor Tek'i. Merdivenin başına duruyor, Tek'e hırlıyor, bu kocaman kurt köpeğine. Lortop ihtiyarladı artık. Beli kamburlaştı, tüyleri eski parlaklığını

yitirdi. Ve bana eskisi gibi sokulmuyor, bir hüzünlü bakıyor yüzüme. Gözleri de donuklaştı Lortop'un. Eskisi gibi yemiyor. El çırptıkça oynamıyor. Çok zorlanırsa bir iki kıvranıyor, o kadar. Uyuyor hep. Bir de Tek'i çıkarmıyor yukarı. Lortop böyle oldu.

Uluırmak'a yüzmeye Tek ile birlikte gidiyoruz. Tek, pek güzel yüzüyor. Tavuklara kızıyor nedense.

O yaz, daha irileşti Tek. Hergün fırçalıyorum tüylerini. Sık sık yıkanıyor. Dağ, bayır geziyoruz. Bisikletimin arkasına oturuyor, bağlara bahçelere gidiyoruz. Kasabamızda Tek'i tanımayan yok. Çünkü, o, gerçekten «Tek».

Okulların açılması yaklaştı. Üzülüyorum ayrılacağım diye, tüm sevdiklerimden.

VE BİRGÜN

Yere uzanıp dergilerimi okumaya başladım. Bir çıtırtı oldu. Başımı kaldırıp baktım: Lortop. Boş, bomboş mavili gözleriyle nereye baktığı belli değil. Boş, mavili gözlerle. Çünkü Lortop'un gözleri artık görmez oldu. Bazen duvara çarpıyor. Daha bir acı çöktü yüzüne.

Yemeden, içmeden iyice kesildi. Halsiz kaldı.

Ama, Tek'i yukarı çıkarmıyor. Aslan gibi dikiliyor merdivenin başına. Alıyor Tek'in kokusunu. Tek yukarı çıkacak oldu mu, yavaşça doğruluyor yattığı yerden, havayı bir kokluyor, sonra gidiyor merdivenin başına. Tek ise bakıyor, bakıyor, bi-

ze de bakıyor, sonra çıktığı kadarki basamağı geldiği gibi sessizce iniyor.

Dergilerimi okuyorum.

Lortop geldi odamın kapısına. Baktı boş gözlerle. Mavi mavi, boş gözleriyle!

Bekledim ne yapacak diye. Ezilmiş, daha bir ufalmış, sırtının kamburu daha bir çıkmış, o canım sarılı beyazlı tüyleri sanki tüm yaşamasını yitirmiş.

«Lortop... Lortop'cum... Gel...»

Gelmedi.

Biraz daha baktı ve yavaşça dönüp uzaklaştı.

Dergilerimi okumaya devam ettim.

Ertesi günü babam:

«Lortop dünden beri ortada yok,» dedi.

Annem, kardeşlerim hemen anlattılar. Lortop birgün önce hepsinin yanına gitmiş. Ayaklarını, ellerini falan yalamış, sevdirmiş kendisini. O mavi görmez gözleri ışıl ışılmış sanki, buğuluymuş kimi zaman.

Havva:

«Ağabey,» dedi. «Senin odandan çıkmıştı ya, doğruca bana geldi, mutfağa. Gel Lortop'cum, dedim, kucağıma aldım. Elle-

rimi falan yaladı. Yavaşça indirip süt kabına doğru götürdüm. Kokladı, bir dil attı, sonra çekildi. Bir hoşluk vardı üzerinde.»

Evdekilerin hepsi, ama hepsi, aynı şeyleri anlattılar.

Sadece ben, ben, onun minicik halini bilen, daha gözleri yeni açılmışken ellerime aldığım, kimi zaman koynumda yatırdığım, sonra tüm çocukluğum onunla geçen ben, en iyi arkadaşı ben, bir şey anlatamıyordum!

«Çağırdım. Kapının yanına kadar geldi. Dergi okuyordum. Baktı baktı, gelmedi.»

Bunu, salt bunu anlatabiliyordum. Oysa onlar neler neler anlatmıyorlardı? Onlara yaptıklarının bir tanesini bile bana yapmamıştı Lortop.

İçim bir hoş oldu.

«Gidin arayın bakalım,» dedi babam.

Aradılar. Çağırdılar.

Lortop yoktu.

Konu-komşuya soruldu.

Kimse görmemişti onu.

«Ben bulurum,» dedim ve yuvarlanırcasına indim basamakları Ön bahçeden

bağa doğru koştum, koştum. Bağ kütüklerini, arklarını kimi zaman çifter çifter atlayıp, o çocukluğumuzun en güzel anılarıyla dolu evciğimizin oraya geldim, soluk soluğa.

O evciğimiz, o bağ kütüğünün altı, o çukur, bir set ötemdeydi.

Ötemde ama, geçemiyorum oraya.

Geçtim.

Lortop, benim Lortop'um, hep sarılıp uyuduğumuz, gözlerimizi kapatıp cinleri görmek istemediğimiz çukurda yatıyordu. Maviş, görmeyen gözleri açık!

Eğildim. Uzattım elimi..

Ölmüştü.

Salt bana, yalnız bana «veda» etmeden, benim ellerimi, yüzümü yalamadan. O evciğimize gidebilmiş, bırakmış kendini ölüme.

Eskiden olduğu gibi, tıpkı yıllar öncesi olduğu gibi, oturup ağladım o çukurun içinde.

Sonra kazma kürek getirip kocaman bir çukur kazdım. Lortop'u gömdüm, yine ağlayarak.

Bir hışırtı geldi kütüklerin arasından. Yavaşça dönüp baktım. O, yıllar öncesi-

nin bir başka arkadaşı, 'Allı'. Oydu gelen..

Allı'yı anlatmadım.

Allı büyücek bir Kaplumbağa. Onu bağda görmüş, evden hemen kırmızı bir yağlıboya getirip, kabuğunu kat kat boyamıştık. Kurutmuş yine boyamıştık kırmızıya. Adını «Allı» koyduk. Allı, yıllarca bağda dolaştı durdu. Kırmızı boyaları yer

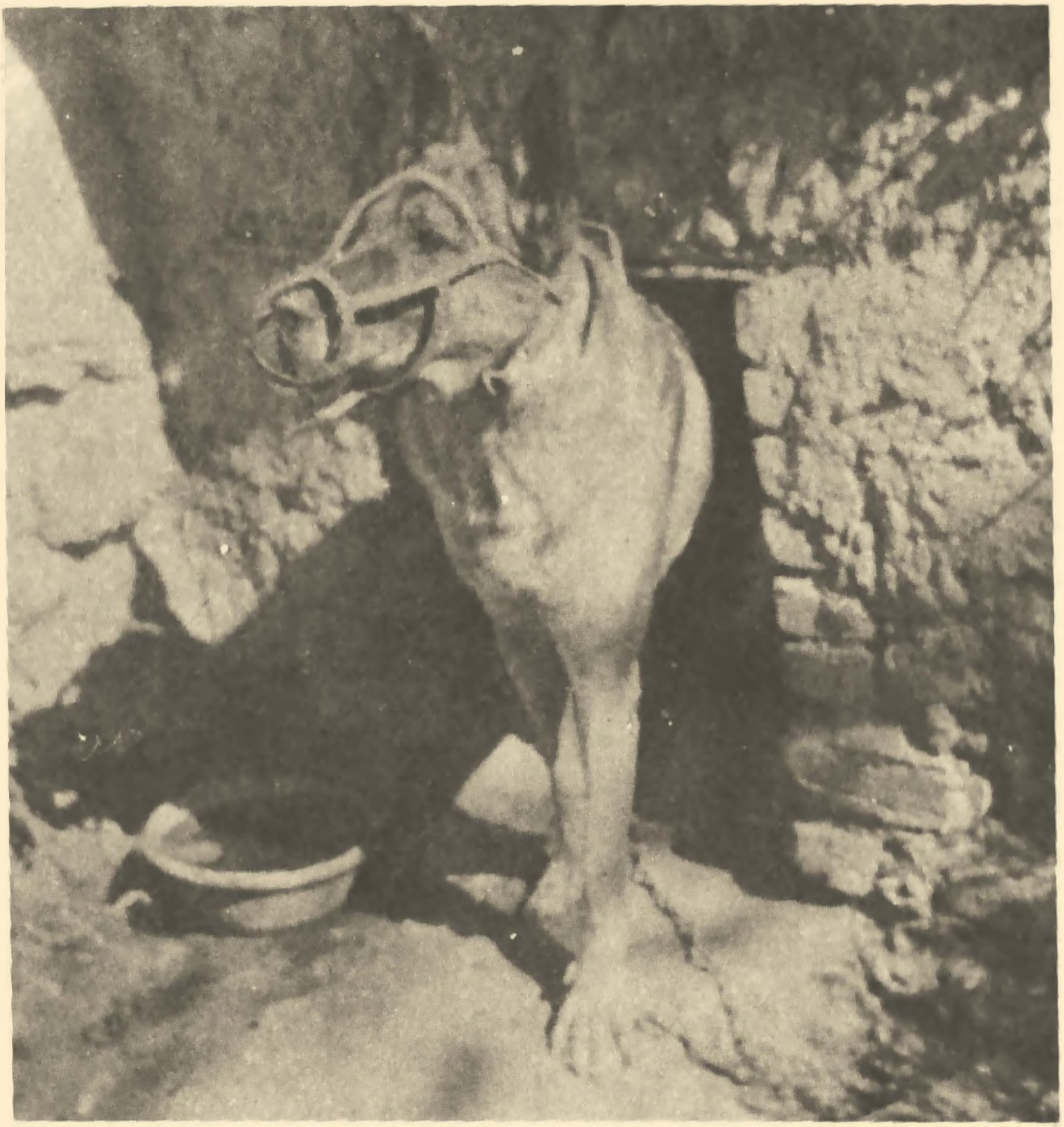

yer dökülmüştü. Lahananın ilk yapraklarını Allı'ya verirdik. O çirkin başını ürkekçe çıkarır, çeker, yine çıkarır, bir kötülük gelmeyeceğini anlayınca başlardı yemeye.

Allı'yı orada bırakıp eve döndüm..

O gece düşümde Lortop'u gördüm.

Yüzüme acı acı bakarak, yine kaçıyordu benden.

O yaz evciğimize sık sık gittim. Bir bağ tümseğine oturup çocukluğumu yaşamaya çalıştım. Ama nerde? Her şey öylesine gerilerde kalmıştı ki.

Her yaz tatilinde Lortop'un yanına gidiyordum.

Gözlerimin önünde, o kapıya gelip de yanıma yaklaşmayışı.

Lortop, Tek'e sahip çıktığım için bağışlamamıştı beni.

Bu insanların vefasızlığını, Lortop'cuk, bu köpekçik bağışlamamıştı. Benim acım da bu. Hiç dinmeyen. Kendi kendime de bağışlayamadığım...

HAVVA'NIN MEKTUBU

«Sevgili ağabeyciğim,

İyilik haberleriyle dolu mektuplarını alıyoruz. Bayram nedeniyle gönderdiğin bereyi aldım. Nasıl sevindim anlatamam. Çok çok teşekkür ederim sevgili ağabeyim. Ben de sana kış için bir eldiven örüyorum. Hani yazın elinin ölçüsünü almıştım ya, bu öreceğim eldiven içindi.

Dün yolda Ali'yi gördüm. Avdan geliyordu. Beş tane tavşan, yedi sekiz tane keklik vurmuş. Yine öğündü. 'Yaz ağabeyine. Son gelişinde bir tavşan vurdum diye böbürlenip durmuştu. Ona bir fotoğraf göndereceğim,' dedi. Dediklerini yazıyorum.

Derslerinin iyi gittiğine evcek çok se viniyoruz.

Sevgili ağabeyciğim,

Bana bir görev verdiler. Bundan hiç de hoşnut kalmadığımı açıkça belirtmeye çalıştımsa da, aldırmadılar. Ne kadar direndiysem direneyim, bir yarar sağlamadı. Onun için ben de üzülerek yazıyorum. Hem de senin ne denli üzüleceğini bile bile yazıyorum.

Sevgili ağabeyciğim,

Tek öldü. Öldü değil de vurdular Tek'i, üç gün önce. Kim vurdu? Bunu tam öğrenemedik, ama Kasap Arap Hasan'ın oğlu vurdu dediler. Bir komşu, onu, elinde çiftesiyle bağda dolaşırken görmüş, Tek'in vurulduğu gün.

Biliyorsunuz, evi taşıdık. Son eşyanın da yeni eve getirildiği gündü. Ben, bahçedeki eşyaları içeri çekiyordum. Baktım, Tek kanlar içinde. Hemen bağırdım 'Tek yaralı' diye. Ağabeyim koşup geldi. Tek, yere yıkılmıştı. Yalvaran gözlerle bakıyordu. Bakışlarıyla sanki 'beni kurtarın' der gibiydi. Hemen yaralarına baktık. Çok ağırdı yarası. Hemen veterinere haber gönderildi. O geldiğinde Tek hâlâ aynı

yerde yatıyordu. Gerekenler yapıldı. Her gün iki üç iğne vuruldu, yaraları ilâçlandı. Kaşıkla süt akıttık ağzına. Ses etmeden yatıyordu. Üçüncü gündü, uyandığımızda onu ölü bulduk.

Sonradan eski komşulardan duydum. Bağda iki el silah atılınca komşular bakmışlar. Tek, koşarak bahçeye gelmiş, bir çok yerinden kan akıyormuş. O gün biz eski evi bırakmıştık. Kesik kesik havlamış. Kimseden cevap gelmeyince kapıları tırmalamış. Sonra büyük kapıdan çıkmış. Demek ki yeni evi koklaya koklaya bulabilmiş.

Annem de babam da çok üzgünler. Hem Tek'in ölümüne, hem de senin üzüleceğine.

Neden yaptılar bu işi? Ne istediler ondan? Çözemedik...»

Mektup sürüp gidiyordu.

NEDEN? NEDEN? NEDEN?

Yirmi yıl sonra öğrendim, Tek'in neden öldürüldüğünü!.

Bu nedeni açıklayan arkadaşımı dinlerken, yeniden döndüm çocukluğuma, yeniden ve anlatılmaz acılar içinde.

.....

Bizim dükkânın yanında Şehir Klübü var. Onun yanında Lokantacı Lopet Sami'nin dükkânı. Lokantacı Sami, et almak için Kasap Arap Hasan'a her gittiğinde, «Et lop olsun. Lop et ver Hasan ağa,» dediği için, ona «Lopet Sami» adını takmışlar. Çok komik, şen bir adam. Onun lokantasında yapılan et yemekleri hiç bir yerde yapılamazmış. Lopet Sami, çok güzel

pişirirmiş et yemeklerini. Bir de «fakir-fukara babası» derler Lopet Sami'ye.

.....

Hatırlıyorum o adamı da!..

Ne iş bulursa canla başla çalışır, anaları olmayan sekiz çocuğunu doyurmaya çabalar. Çoğu kez ev yapımlarında çalışır. Evlerde kışlık odun keser, sabahtan akşama kadar balta sallar, gık demeden. Boş vakit buldu mu, ya da çalışacak iş olmadı mı, askısını kapar, yüklenir tenekeyi, su çeker evlere, çeşmeden. Hem, kasabanın girişindeki çeşmeden. Oranın suyu bir başka güzeldir. Ak çeşme derler, taa oraya gider, doldurur tenekelerini ve çarşı içindeki çeşmeden dolduran sucularla aynı paraya verir bu suyu.

«Yahu, neden gidersin taa oralara, sen de çarşı çeşmesinden doldursana,» diyenlere, tatlı tatlı gülümser:

«Ben buradan taşırım beyim, bu su daha tatlı, daha hoş içimi var,» der.

Anasız sekiz çocuğuyla, boy boy küçük çocuklarıyla çeşmenin yakınında tek odalı evde oturur. Herbirinin söküklerini diker, her pazar günü bir güzel yıkar onları. Kızlarının saçlarını örer. Çocukları-

nın o eski, o yama üstüne yama vurulmuş papuçlarını boyar. Masallar anlatır onlara. Yemek yapar fazla para kazanınca. Pekmez alır tatlı da yesinler diye..

Birgün ev yapımında çalışırken, iskeleden düştü, beli sakatlandı. Çalışamaz oldu bu çalışkan adam. Eskisi gibi, yani çocuklarını aç komayacak kadar çalışabilen bu adam, çalışamaz oldu. Çocuklar gün gün sararıp soldular. Gözleri daha çukura kaçtı, ayakkabıları da boyanmaz oldu. Kızların saçları artık eskisi gibi parlak, örülü değil. İki kez su taşıdı mı kalkamıyor yerinden. Sancı, ah belindeki hain sancı. Çocukları, boy boy anasız çocukları dikiliyor belki gözlerinin önüne. Acıyla kalkıyor dinlendiği yerden, binbir güçlükle sırtlıyor su tenekelerini, ağır ağır gidiyor gideceği yere, su satacağı yere.

Gün oldu, bir kez bile taşıyamaz oldu tenekeleri.

Tencere kaynamaz oldu evde, o izbe, sekiz çocuklu evde.

Çocuklar daha bir sararıp soldular. Gözleri daha bir kaçtı çukura, kara çukura. O bir zamanların pırıl pırıl gözleri. Kızların saçları hiç taranmaz oldu. Partal giy-

sileri hiç dikilmez oldu çocukların. O kirli, o minicik ayak parmakları fırlıyordu dışarı, yırtık, boyasız papuçlardan.

Önce yapraklar sarardı. Sararan yaprakların birkaçı düştü yere. Ötekiler de düştü ardı ardına. Ağaçların diplerine, sarı, yaşamasız yapraklar doluştu.

Gök, parlaklığını yitirdi, güneş sıcaklığını.

Yağmur düştü ilkin.

Hava daha da soğudu.

İlk kar, sabaha karşı düştü. Kasabanın dağları, bayırları aklandı. Her yan bembeyaz tüllere büründü.

Çocuklar, odanın köşesine yığdıkları yaprakları, sarı yaprakları ocağa atmaya başladılar. Yavaş yavaş. Tez bitmesin diye. Doluştular o iki çulun içine, çektiler yamalı yorganları üzerlerine.

Küçükleri, en küçükleri ağlamaya başladı sonunda.

«Acıktım!. Acıktım!. Ekmek. Ekmek!.»

«Sus gardaş,» dedi, en büyükleri. «Sus gardaşım sus! Bubam şincik gelir. Epmek neyim getirir. Bakarsın pekmez de alır yarım şişe. Banar banar yirik. Hele sus gardaşım, ağlama bi denem, sen ağlama..»

O, ağlayarak uyudu yattığı yerde, aç acına. Yumak gibiydi çul yatağın içinde.

Kış kötü bastırdı.

Çeşmeler dondu.

Serçeler kuru dallarda kümeleşti. Tüylerini kabarttılar. Yem aradılar karların altında.

Kışın ev yapılmaz. Odunlar çoktan kesilmiş, üstüste konmuştur ahırlara, depolara, kömürlüklere.

Çeşmelerin her yanı buzdur, akmaz

O, artık para kazanacak her bir işten yoksundur. Para kazanamaz ve yiyecek alamaz çocuklara, anasız sekiz çocuğa.

Kuru ekmeği eliyle koparıp dağıtırken, bakamıyor çocuklarının yüzüne. Kimi zaman bir soğanı bölüşüyor sekiz çocuk.

O gün, ekmeği de alamadı. Eli boş döndü eve.

Kahvenin kapısında beklemişti gün iyice batsın diye. Ortalık kararsın diye. Kararsın da çocuklar uyusun, öyle gideyim eve, diye.

Binbir yamalı paltosunun delik deşik olmuş yakasını kaldırdı, bastıkça hart hart sesleri çıkaran karlar üzerinde ağır

ağır yürümeye başladı.

Uyuyor çocuklar, birbirlerine sokulmuş, birbirlerine sarılmışlar.

Masa yerine kullandıkları tahta sandığın üzerine oturup kaldı. Oturma değil, yığılıp kalma bu.

Sonra kalktı, aldı sandığı dışarı. Dışarısı ayaz.. Ne var sanki bu kadar soğuk olacak?

Sandığı parçaladı. Birazını koydu ocağa. Çalı çırpıları, eski kâğıtları yığdı altına, kibriti çaktı. Çalı çırpılar, kâğıtlar alevlendi. Tahtaların uçları önce karardı, sonra kızardı, yanmaya başladı.

Uzattı ellerini.

Ateşe dikti gözlerini. Başını çevirip baktı yerdeki kümeye, çocuklarına. Uzandı, en küçüğüne eğildi, baktı soluk alıyor mu diye. Rahatladı. Yavaşça aldı çocuğu kucağına, sarıldı.

Çocuk bir aralık açtı gözlerini, yaşamasız gözlerle baktı babasına. Adam, paltosunun yırtık cebindeki kurumuş ekmeği çıkardı, uzattı çocuğa. Çocuk saldırdı ekmeğe, gevelemeye başladı minicik ağzında.

Adam, erkenden kalkıp gitti.

Bir boş ufak teneke vardı elinde, gazete kâğıdına sarılmış.

Lopet Sami'nin lokantası çevresinde dolanmaya başladı. Sonra arka sokağa, lokantanın arka kapısının olduğu sokağa geçti. Ortalık kararana dek bekledi.

Bulaşıkçı Rıza, içeri girip çıktıkça görüyordu bu eski sucuyu. Sordu, kimi, neyi beklediğini, sabahtan beri.

Cevap çıkmadı kurumuş boğazından.

Yutkundu.

Beriki ısrar edince, sadece:

«Hiç,» dedi. «Hiç.»

Kolunun altındaki teneke, sanki ateş. Yakıyor her yanını.

Bulaşıkçı Rıza, yeniden çıktı kucağında kocaman bir tenekeyle. Pis suları döküverdi köşeye. Acı bir koku yayıldı. Kirli su donuverdi biraz sonra.

Dikilmiş duruyor aynı yerde. Kımıldamadan. Rıza dayanamadı, gitti yanına. Sordu. Sordu.

«Çocuklar...» diyebildi..

Çıkmadı gerisi.

Bakıyordu Rıza'nın gözlerinin içine..

Güçlendi. Konuşmasını sürdürdü:

«Çocuklar... Günlerdir aç... Biliyorsun,

çalışacak bir iş yok. İş olsa bile çalışacak gücüm yok... Diyecektim ki...»

«Ne diyecektin?»

«Diyecektim ki, acaba, şu temiz artık yemeklerden şu tasa azıcık koysan, biraz da ekmek... İyi olunca su çekerim size, para almam...»

Yürümüyor, koşuyordu sanki. Çabucak vardı eve. Çocuklar çoktan uykuya dalmış.

Ocağı tutuşturdu, ısıttı tenekedekileri.

Uyandırdı hepsini.

Şırp diye bitti tenekedekiler.

O, sadece iki lokma atmıştı ağzına. Geçmemişti boğazından.

Günler akıp gitti böylece.

Kış, olanca şiddetiyle sürüyor.

Bebelerin karınları geceden geceye doyuyor! Az da olsa doyuyor.

El ayak çekilende yine dikildi lokantanın arka kapısına.

«Yok,» dedi, bulaşıkçı Rıza. «Yok.. Komşunun adamı boş bir teneke bırakmış, kurt köpeği var ya, 'ona verin' dedi patron. Bilmiyor sana verdiğimi. Ben ne yapayım?»

O gece ve üç beş gece daha adam, hep eli boş döndü eve.

Kasap Arap Hasan'ın içkici oğlu, yine her zaman yaptığı gibi:

«Bu ne biçim kış böyle?» diyerek girdi lokantadan içeri.

Kurt derili gocuğunu koşup aldı garson, üzerindeki karları silkeleyip astı askıya. Rakısını getirdi müşterinin, mezelerini taşıdı ardı ardına.

Kasabın oğlu, içtikçe keyifleniyordu, içtikçe ısınıyordu.

O gece öğrendi olup bitenleri, bulaşıkçı Rıza'dan..

Lokmalar boğazına dizildi.

«Bana bak!» diye seslendi garsona.

Garson koşarak geldi. Söylenenleri dinledi garson, sonra gitti içeri. Biraz sonra elinde bir paketle döndü. Müşterinin tuttu gocuğunu.

Uçar gibi gidiyor Kasabın oğlu.

Aradı aradı buldu o izbeyi. Tıklattı kapıyı. Neden sonra açıldı kapı.

Şaşkındı sucu. Paketi aldı, dolu gözlerle.

Kasabın oğlu hemen ayrıldı oradan.

Köşeyi dönünce yavaşladı.

«Bu ne biçim iş yarabbim. Bu ne biçim iş?» dedi kendi kendine. «Bu ne biçim iş? Bu ne biçim düzen böyle? Var bir bozukluk bu dünyada. Hem de çok var.»

Sabah.

Öğle.

İkindi.

Bir adam dolaşıyor bağda. Elinde bir çifte.

Dolanıp durdu, gün batanadek.

Ertesi gün tekrarladı bunu.

Birden durdu.

Aradığını gördü.

Elindeki silahını yavaşça kaldırdı, dipçiğini omuzuna iyice yerleştirdi. Nişan aldı. Parmağını tetiğe getirdi.

O, oynuyordu üzüm kütüklerinin arasında. Karlarda.

Soluğunu tuttu, daha iyi nişan aldı. Tam tetiğe dokunacağı sıra indirdi silahını, bu soğuğa karşın, alnında biriken boncuk boncuk terleri sildi elinin tersiyle.

«...Yapamayacağım... Yapamayacağım... Yapamayacağım.. Neden öldürmeli? Neden öldürmeli, sevmeli değil? İnsanları, hayvanları? Ne suçu var buncağızın?

Ama, ölmesi gerek.. Ölmesi.. Bunu da biliyorum...»

Yeniden kaldırdı tüfeğini. Nişan aldı. Tetiğe dokunuyordu ki, yine birden indirdi silahını. Biriken terlerini sildi, acıma içindeydi yüreği.

«Yapamayacağım... Yapamayacağım... Tut ki yaptım, neyi değiştirecek bu? Neye çözüm getirecek? Neden öldürmeli, sevmeli değil? Ama var mı başka çıkar yol? Varsa bile ben bilmiyorum... Bilemiyorum... Bunun ölmesi, ortadan kalkması gerek şimdilik... Yüreğim elveriyor mu bu işe? Elvermiyor. Suçu var mı bunun? Yok. Suçu yok mu gerçekte? Belki de yoktur. Yoktur ya, yine de ölmesi gerek. Eğer bu kalkarsa ortadan, Rıza doldurur o tenekeyi yeniden.»

Sonra birden silahını kaldırdı, nişan aldı ve...

Ve tetiğe dokunur dokunmaz, karlar altındaki koca üzüm bağı gümbürtüyle inledi. Dallardan karlar düştü. Adam yeniden dokundu tetiğe. Çiftenin iki fişeğinin içindekiler, ardı ardına hedefini buldu. Beriki bir sıçradı, takla attı, bağırdı acı acı, debelendi, sonra üzüm bağının o

kurumuş çubukları arasında kayboldu.

Adam, gözünde biriken yaşları tutamadı.

Ağlıyordu koca adam.

Bir süre kaldı olduğu yerde. Ayakları tutulmuştu sanki. Sonra ağır ağır yürümeye başladı.

Kocaman, çizmeli ayakları kara bastıkça gıcırdıyor karlar. Adam ilerledikçe kocaman kocaman izler kalıyor ak karlar üzerinde.

Durdu, bir sigara yaktı.

Kar başladı.

Avucunun içine aldı sigarayı.

«...Vurdum... İyi biliyorum, iki atış da buldu hedefini... Ama yanlış yaptım. Yanlış. Çözüm yolu bu değil. Bu değil...»

İki damla gözyaşı daha indi gözlerinden.

Tek, aldığı yaraların etkisiyle üç gün sonra öldü.

arkadaş kitaplar 41

İKİNCİ BASIM

Yılların usta röportajcısı, usta fotoğrafçısı, usta gazetecisi **Fikret Otyam,** ilk kez çocuklar için bir roman yazdı. Yalnız yazmakla kalmadı, yazdığı bu romanı, kendi çektiği fotoğraflarla, kendi yaptığı resimlerle kendisi görüntüleyip süsledi. **Can Arkadaş** adlı bu kitabı okumaya başlayınca, elinizden bırakamayacaksınız. Doğa ve insan sevgisiyle dolu bu sürükleyici roman, bir solukta okunacak üstün bir çocuk romanı. Yeni gelişmeye başlayan çocuk edebiyatımızın unutulmaz örneklerinden birini daha sunmaktan kıvanç duyuyoruz.

Kapak: **Fikret Otyam**

20 Lira